



Житвоток

культурно-просвітницький вісник

2011 № 1-2 (50-51)

Львівський державний обласний
центр народної творчості і
культурно-освітньої роботи



видається з січня 1993 року

Славетні імена

- Співець весни українського слова
(до 200-ліття від дня народження
Маркіяна Шашкевича) _____ 1
- Бандурних звуків чарівник (до 100-
річчя від дня народження Юрія
Сінгалевича) _____ 4
- Князь симфонічного світу – Роман
Паньків _____ 7

В пам'яті народу

- 50 років Червоноградському
народному дому _____ 11

Методика, теорія, досвід

- Досвід роботи закладів культури
Бродівського району у галузі
християнського виховання _____ 13

Хроніка культурного життя

- Підведено підсумки атестації
аматорських колективів Львівщини _____ 16
- Науково-практична конференція у
Жидачівському РНД _____ 17
- Проведено семінар у Бродівському
районі _____ 17

Сценарії

- Променій, рідна мово! _____ 18
- Тисяча років українській духовній
пісні (до 1025-ліття хрещення
Київської Русі) _____ 25

Правові аспекти

- Благодійництво і меценатство в
українській культурі _____ 33

культурно-просвітницький вісник
2011 № 1-2 (50-51)
Видається з січня 1993 року
Реєстраційне свідоцтво ЛВ № 095
Виходить двічі на рік
спареним номером.
Розповсюджується безкоштовно.
Наклад – 2000 примірників.

Засновник:

Львівський державний обласний
центр народної творчості і культурно-
освітньої роботи

Провідний редактор:

Катеринчук
Олена Олегівна

Редакційна колегія:

Береза
Роман Павлович
директор ЛДОЦНТКОР, кандидат
педагогічних наук, доцент

Дуляба
Ольга Володимирівна
завідувачка відділом народної
творчості, заслужений працівник
культури України, заступник голови
Львівського обласного відділення
Національної спілки кобзарів України

Квітневий
Володимир Миколайович
завідувач відділом методики
культурно-освітньої роботи,
заслужений працівник культури
України, член Національної спілки
письменників України

Адреса редакції:

79007, Україна, м. Львів
вул. Леся Курбаса, 3
факс (32) 260-130-55
www.cnt.lviv.ua
e-mail: cnt-lviv@ukr.net

Адреса видавництва:

ЗАТ «Артсервіс»
79008, Україна, м. Львів
вул. Винниченка, 8
факс (32) 276-92-03
тел. (32) 276-96-96
www.artservice.lviv.net
e-mail: box@artservice.lviv.net

Співець весни українського слова (до 200-ліття від дня народження Маркіяна Шашкевича)

6 листопада 2011 року виповнюється 200 років від дня народження великого українського духівника-просвітителя, поета, перекладача та суспільно-громадського діяча – Маркіяна Семеновича Шашкевича.

Два століття... Саме стільки часу триває пам'ять про того, хто своїм, таким коротким за кількістю років життям, став символом відродження та утвердження українського національного духу і, водночас, проторував величний і несхибний шлях для прийдешнього дня, що засяяв рідному народу зорею волі, яка крізь лихоліття лжі, плюндрувань і поневолень, все ж зійшла на небосхилі боротьби, пошуків істини і правди свободою і здобутою державністю.

Йому судилося не дожити року до віку Христа, а його на перший погляд скромний дорожок на ниві літератури, фольклористики, перекладу, публіцистики, педагогіки і просвітництва увібрав в себе чи не цілі епохи, означені вектором українського ніцієтворення, ставши змістовним заповітом для майбутніх поколінь і їх суспільно-політичних формувань.

Село Підлисса, у якому народився, і Княже, в якому минали дитячі літа, стали його незабутньою колискою: тут вперше була почута така тиха і, водночас, пророча материнська пісня, правду якої Маркіян затамив на все своє життя. З роками він і сам вірно ніс її людям, які йшли з ним поруч, вірячи в його нетлінну духовність, яка торкалася їх сердець через літературне слово, а чи проповідь з амвона церкви.

А поруч, неподалік цих викоханих з дитинства сіл, мов вічний сфінкс видніється Підлиська Біла Гора, що стала своєрідною духовною Говерлою, як для Маркіяна, так і для всієї України. Увінчана величавим залізним хрестом, що зоріє на милі довкруг, вона береже у собі нетлінну пам'ять про світоча-земляка, який, вийшовши із простого українського села, зумів сягнути своїми талантами найвищих вершин людського розуму.

Увібравши в себе глибинні за-
сади духовності,
які ревно
сповіду-вала
священникова
сім'я отця Семе-
на Шашкевича,
Маркіян здобув
фундаментальну
різносторонню
освіту, навча-
ючись спершу
у сільського



дьяка, а згодом – у Золочівській німецькій школі, а також Львівській та Бережанській гімназіях. Закономірно, що для сина священника вершиною навчання був вступ у 1829 році до Львівської духовної семінарії і паралельне навчання на філософському відділі Львівського університету. Проте рутинність викладання, з якою зіткнувся допитливий розум юнака, дуже швидко виокремила Маркіяна з-поміж загалу покійного і примітивного спудейства. Вроджена особистісна самоусвідомленість дуже швидко вивела Шашкевича у ранг «вільнодумних» і «непокійних», що призвело до виключення хлопця із семінарії (21 лютого 1831 року). Все це завдало особливо болючого удару по репутації і самолюбству батька, який у шалу від почутої новини дійшов аж до зречення від сина і своєрідного батьківського прокляття.

Проте 20-річному Маркіянові життя світилося барвами, що притаманно відчувати у такому світлому і радісному періоді людського життя, що зветься коротко і ёмко – молодість. Саме у цей непростий і повний переживань час він поселяється у Львові, у свого дьяка по материнській лінії – Захара Авдиківського. Тепер Шашкевич нарешті отримує змогу реалізувати свою давню мрію – з головою поринути у багате культурне життя Львова, його глибинні бібліотеки, насичене подіями гро-

мадсько-культурне життя міста, дискутуючи з багатьма викладачами, вченими та іншими відомими діячами.

Творчу увагу Шашкевича розвиває незабутнє знайомство з «Енеїдою» І. Котляревського, з граматикую О. Павловського, етнографічними записами М. Максимовича. Згодом він починає писати і власні вірші та літературознавчі розвідки, пробує свої сили у мистецтві літературного перекладу.

У 1833 році помирає батько Маркіяна, так і забравши з собою в могилу прощення непокірного сина. Ця смерть стала новим поштовхом для тривалих роздумів про своє майбутнє: Шашкевич знову повертається на навчання до Львівської духовної семінарії.

Цікаво й те, що в цей період життя Шашкевича у його світоглядному розвитку домінують саме громадські та культурно-просвітницькі ідеї, а не душпастирські, як цього слід було б очікувати. Так, у 1835 році він друкує свій перший вірш – «Голос Галичини». З числа найвідоміших семінаристів, найяскравішими серед яких були Я. Головацький та І. Вагилевич, гуртує навколо себе об'єднання, що згодом стало називатися «Руська трійця», яке ставило собі за мету відродження української мови та спротив тотальному ополяченню українців Галичини. Наступного 1836 року, у Перемишлі, українською мовою виходить «Азбука і абетка», у якій була зроблена смілива спроба автора відстояти слов'янську граматику у системі освіти українців, що призвело до прогресивної полеміки у найелітарніших освітянських колах усїєї Галичини і відіграло не



Пам'ятник Маркіяну Шашкевичу у м. Золочеві. Був встановлений у 1933 р. (скульптор - Дмитро Кравич)

останню роль у відстоїнні кирилиці, як слов'янської граматики на противагу латинізації українського письменництва та освіти. Врешті, у 1837 році здійснилася найзаповітніша мрія Маркіяна Шашкевича – видання першої поетичної збірки, написаної укра-



Пам'ятний хрест на Білій Горі у с. Підлисся, споруджений у 1911 році з нагоди 100-річчя Маркіяна Шашкевича.

їнською народною мовою під назвою – «Русалка Дністровая».

Велика доля судилася цій невеликій за обсягом та такої глибокої за змістом і призначенням книжечці. Видана у Будимі (Будапешт), накладом, на який одразу ж був накладений арешт, «Русалка Дністровая» у кількості лиш 200 примірників була привезена на Галичину, аби зі свого невеличкого літературного струмочка розлитися у могутнє річище, покликане крізь роки і тисячоліття жити невмируще українське слово і неперевершену мелодію української мови.

У 1838 році Маркіян Шашкевич завершує навчання у Львівській духовній семінарії і одружується з Юлією Крушинською – «однією з найгарніших панянок Галичини», як тоді говорили про неї, а згодом висвячується на священника.

Революційним за своїм виявом став факт виголошення прихожанам проповіді українською мовою під час Богослужіння за римо-католицьким обрядом, що домінував у церквах тогочасного Львова. Цей свідомий вибір, зроблений трьома випускниками семінарії – М. Шашкевичем, Я. Головацьким та В. Вагилевичем, набув широкого резонансу (як схвального, так і осудного) у колах церковного життя Галичини. Саме з цієї непересічної події розпочалася нетривала душпастирська праця, яка супроводжувалася переїздами, пов'язаними із зміною парафій. Та все ж, не зважаючи на злиденне життя, отець Маркіян залишився в пам'яті численних прихожан у селах Гумніських і Нестаничах парохом «доброї вдачі» і «поміркованих розрад».

1842 рік окреслив для Шашкевича та його сім'ї останнє душпастирське пристановище у селі Новосілки. Тут, прогресуюча форма туберкульозу, набута ще під час навчання у семінарії, взяла гору над і без того слабким здоров'ям поета. До цієї біди додалася ще й передчасна смерть молодшого сина Святослава, яка доконала кволого і невиліковно хворого Шашкевича, день за днем відбираючи у нього зір, слух, а згодом і тіло, розбите паралічем. Він, немов та весняна цвітка дрібная, народжена його багатою поетичною уявою, згасав і всихав на очах у всіх, на догоду лютим морозам злиднів, людського збайдужіння та забуття.

7 червня 1843 року серце Шашкевича зупинилось. Тоді рідним, близьким, усім тим, хто знав поета, здавалося, що у ту скорботну днину зупинилося і багато з того, що зазвичай супроводжує

земний шлях будь-якої людини – спогади, пам'ять, післяжиттєва шана. Та надто короткий земний вік Маркіяна Шашкевича, після свого закінчення, при відкритті нескінченну епоху всенародного шанування, вдячності і безсмертя, як правдивому співцеві весни



Могила Маркіяна Шашкевича на Личаківському цвинтарі у Львові

українського слова, відродження національного духу і вільної Української держави.

Символічно, коли у 1893 році у день 50-ліття від дня смерті, труну з тлінними останками поета призвели для перепоховання на Личаківському цвинтарі, що у Львові. Багатотисячна жалобна процесія простяглася від Львівського залізничного вокзалу до місця останнього спочинку на цвинтарі, відстанню у шість кілометрів (!). З того скорботного дня минуло багато часу, але й донині, неперестанно, до імені великого Шашкевича продовжують звертатися мільйони тих, хто дивом його слова і думки тамує спрагу у пошуках вічності і

незнищеності українського духу.

Адже такі поетичні перли Шашкевича, як «Туга», «Веснівка», «Розпука», «Над Бугом», «До милої» та цілий ряд інших стали справжньою окрасою української літератури, рівно ж, як і невеличке оповідання «Олена», у сюжеті якого була започаткована «опришківська тематика» в українській прозі. Переклади Маркіяна Шашкевича з сербської, чеської, польської та грецької мов, як і переклад «Краледвірського рукопису» В. Ганки та «Плачу Ярославни», а також «Слова о полку Ігоревім» із старослов'янської – стали самобутніми зразками академічних основ українського літературного перекладу. Окрім цього, варто відзначити чималий доробок Шашкевича у царині звичаєвого та пісенного фольклору, вагома частка якого стала неоціненним скарбом для подальших наукових досліджень та розвідок у науковій діяльності І. Франка, К. Квітки, Ф. Колесси, О. Кольберга та багатьох інших діячів.

Свого часу Іван Франко, аналізуючи значимість літературної спадщини Шашкевича, слушно назвав її «кристалізованою, очищеною мовою людського серця, зверненою безпосередньо до сердець усіх інших людей».

Сам же поет, в одному із своїх віршів так окреслив своє призначення у житті та по смерті:

Не хочу багатства,
Ані грошей мати,
Ні паном бояром,
Ні царем ся звати;
Лиш добрий най буду
І богу миленький,
Най люблять мя люди,
Тога я щастненький.
(«Пісеньки і грачки діточії»)

Та все ж, судилося Маркіянові Шашкевичу стати і багатим, і боярином, і царем та тільки у царстві людського духу, в якому покликаних багато та вибраних мало. І вибраність його – Видатного Українця – логічна і правдива, як нескінченна весна українського слова, возвеличена і оспівана ним геніально й навічно.

Роман Береза,
директор ЛДОЦНТІКОР,
кандидат педагогічних наук, доцент

Бандурних звуків чарівник

(до 100-річчя від дня народження Юрія Сінгалевича)

Історія мистецької Галичини яскрава й багата великим розмаїттям імен, які впродовж вікопомного часу донині гідно представляють духовну спадщину всієї України: у мистецтві хорového співу, хореографії, театральному мистецтві та всіх інших жанрах вона яскраво возвеличена незабутніми постатями бандуристів, кобзарів і лірників, які своїм переконливим даром впливу на людей утверджували незламність українського духу і його величаву будучину для грядущих поколінь.

Одним із найяскравіших представників плеяди бандуристів Галичини був Юрій Олександрович Сінгалевич, якому за свій недовгий вік вдалося закласти міцні основи розвитку бандурної справи краю і виховати багато послідовників, чиї імена сьогодні коштовними літерами вписані в історію бандурного мистецтва України та світу.

Невеличке село Романів, що неподалік одного з найменших міст в Україні – Бібрки (нині – Перемишлянський район Львівської області), стало його малою батьківщиною, де 25 травня 1911 року він вперше побачив світ. Батько – Олександр Сінгалевич, працював урядником на пошті та, попри те, добре грав на гармонії, у звуки якої із замилюванням вслухався Юрко. Згодом малий і сам потягнувся до чудернацького інструмента, який під натиском маленьких пальців хлопчика видавав дивовижні звуки таких знайомих і улюблених народних пісень, у яких дзвінко звучав весь світ дитинячих мрій і сподівань. Повнівся цей світ ще й бандурними переборами, які наповнювали хату Сінгалевичів під час сімейних музикувань. Мати майбутнього музиканта добре володіла грою на бандурі, бо свого часу навчалася у відомого бандуриста Василя Ємця, тож зуміла передати синові цей звабливий чар музичного інструмента, що здавна вже став символом самої України.

Після смерті батька, Юрія віддали до бабусі, яка мешкала у Львові, де він розпочав своє навчання у бурсі. Та понад усе,

юнак любляв приїжджати до свого дядька Фнюшина, який вчителював в одному із сіл Станіславщини (нині – Івано-Франківська область). Допитливого хлопця приваблювала багата бібліотека дядька, у якій, з-поміж інших книжок, хлопець віднайшов «Підручник гри на бандурі» Гната Хоткевича. Ця книга стала настільною для хлопця і допомогла йому не лише вдосконалити свою гру на бандурі, а й навчитися створювати власні креслення і конструкції цього інструмента. З допомогою дядька, бандури Юрія оздоблювалися щоразу досконалішими струнами і деревиною, вбираючи в себе секрети старовинних бандур, кобз і торбанів, які ретельно збиралися молодим музиком у довколишніх селах.

Згодом, уже навчаючись у Львівській академічній гімназії, Юрій Сінгалевич збирає велику колекцію старовинних та власноруч зроблених бандур, формує об'ємну бібліотеку видань про бандурне і кобзарське мистецтво, а також створює власний архів конструкцій та креслень, в основі яких були цікаві новаторські розробки щодо вдосконалення механізмів бандури, що суттєво розширювало діапазон виконавської майстерності під час гри на інструменті.

Після закінчення у 1933 році Львівської академічної гімназії, Юрій Сінгалевич влаштовується на роботу у Львівському Кредитному банку, а через деякий час залишає його і починає працювати у редакції



газети «Діло». В цей період життя бандуриста розпочинається його яскрава педагогічна та музично-виконавська діяльність. Згуртувавши довкола себе своїх учнів і побратимів, які згодом стали мистецькими послідовниками бандуриста, як от – Федір Якимець, Степан Ганушевський, Степан Малюца, Зиновій Штокалко, Семен Ластович-Чулівський, Володимир Юркевич та цілий ряд інших, Сінгалевич налагоджує неординарну концертно-просвітницьку роботу у багатьох селах та містечках Галичини. Поряд із виконанням історичних дум, народних пісень, різноманітних авторських творів для бандури та перекладів і аранжувань, проводилися цікаві бесіди про відомих українських бандуристів, кобзарів, торбаністів, лірників, що несамовито підносило дух простого люду, несучи у малоосвічені народні маси життєдайну і негасиму іскру просвітництва і віри у кращу долю. В цьому ряді особливе місце займають шевченківські вечори, які з приїздом Юрія Сінгалевича та його мистецьких побратимів завжди набирали особливої ваги та піднесеності у сільських народних домах.

В це й же період Юрій Сінгалевич активно відвідує заняття з рисунку у Мистецькій школі Олексі Новаківського, а згодом сам береться за пензель і олівець та створює низку самобутніх робіт у різних техніках – графіка, олія, акварель.

З-поміж численних концертів на Галичині, слава про українського бандуриста-віртуоза стрімко ширилася теренами міст і сіл сучасної Польщі. Концерти бандурного гурту на чолі з Юрієм Сінгалевичем стають помітним явищем у мистецькому житті Перемишля, Кракова і, навіть, Варшави. Згодом відома польська фірма звукозапису «Одеон» випустила грамплатівку із записом у виконанні Юрія Сінгалевича історичних дум, українських



З'їзд бандуристів 1943 року у Львові.

Зліва направо: Я. Бабуняк, С. Ганушевський, В. Терещук, В. Юркевич, С. Малюца, Ю. Сінгалевич, Г. Смирний, Р. Масляник, І. Кухаришин, С. Ластович, А. Карп'юк.

народних пісень та танців, серед яких – «Харківський танок», «Журавель», «Понад балку летить галка» та інші. У 30-х – 40-х роках минулого століття ці записи нерідко звучали у радіопередачах Варшавського та Львівського радіо.

У 1944 році творча потуга Юрія Сінгалевича набула нового піднесення: на базі Львівського обласного будинку народної творчості (нині – Львівський державний обласний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи) під орудою цього митця засновано першу в Галичині аматорську капелу бандуристів, яка за рівнем виконавської майстерності дуже швидко набула професійного звучання і стала загальновідомим, популярним колективом краю.

На загал, період 40-х років ХХ ст. у житті Сінгалевича був означений широтою і різноманіттям його діяльності, у кожному з напрямів якої Юрій Олександрович досягав неабияких результатів. Так, яскравою виявилася його робота у Львівському ляльковому театрі, де він самотужки виготовляє ляльки, пише декорації і вдосконалює механізми конструкції лялькових вистав, у яких сам нерідко приймає участь як актор. Тут в повній мірі згодилися навик, набуті у Мистецькій школі. Він активно працює над написанням підручника гри на бандурі, куди окрім вправ, етюдів і обробок українських народ-

них пісень вміщує кілька авторських творів. І хоча підручник не був виданий, проте деякі з композиторських творів Юрія Сінгалевича згодом увійшли в «Кобзарський підручник Зиновія Штокалка» (учня Ю. Сінгалевича), що був виданий у 1992 році Канадським інститутом українських студій під редакцією Андрія Горняткевича.

Посильним внеском Юрія Сінгалевича у розвиток бандурного інструментарію стала розробка нових конструкцій бандури (з двома головками), які автор виготовляв самотужки і одразу ж випробовував на практиці разом зі своїми численними учнями. Згодом напрацювання Сінгалевича були втілені у серії бандур, виготовлених у співпраці з майстром Гнатівським, що в подальшому стало хорошим підґрунтям для відкриття у Львові фабрики музичних інструментів. Саме на цьому підприємстві у 1949 році було випущено першу партію львівських бандур (14 штук), зроблених за кресленнями учня Юрія Сінгалевича – Олега Гасюка.

Не меншого подивування викликає і педагогічна робота Юрія Сінгалевича. Адже за свій короткий вік він зумів виховати чимало неперевершених виконавців-бандуристів, теоретиків, педагогів і конструкторів бандур, кожен з яких в подальшому ревно прислужився розвитку і популяризації бандурного мистецтва в Україні і у світі. Найяскравіші з-поміж них: Всеволод Васильківський, Тереза Ваврик, Степан Галушевський, Юрій Данилів, Мирослав Гребенюк, заслужений працівник культури України Володимир Дичак, заслужені працівники культури України Богдан і Роман Жеплинські, Семен Ластович, Любов Малкуш, Степан та Антон Малуці, Володимир Проник, Зенон Семків, Володимир Хомик, Андрій Мота, Михайло Табінський, Володимир Юркевич, Володимир Хомик, Зеновій Штокалко, заслужений працівник культури України Лілія Ваврик-Феньвіші, Ярослава Дарманчук-Онуферко, Олег Гасюк та цілий ряд інших.

Багато хто з них в подальшому ставали організаторами і учасниками самобутніх і неповторних ансамблів та капел бандуристів. Так, Володимир Дичак тривалий час керував Зразковою дитячою капелю бандуристів «Дзвіночок» та Народною капелю бандуристів «Галичанка»; Юрій Данилів у 1953 році

створив у Львові ансамбль, а згодом капелу бандуристів «Карпати»; Лілія Феньвіші-Ваврик організувала при Золочівському районному народному домі Народну капелу бандуристів «Червона калина»; Олег Гасюк – Народну капелу бандуристів при Львівському політехнічному інституті (нині – Національний університет «Львівська політехніка») та капелу бандуристів при Львівському обласному Будинку вчителя; Богдан та Роман Жеплинські – капелу бандуристів «Дністер» у місті Новий Розділ Львівської області.

Висока громадянська позиція Юрія Сінгалевича в середині 40-х років ХХ ст. тісно пов'язувала його діяльність з українським націоналістичним підпіллям. Саме це, за однією із версій, стало причиною його трагічної загибелі 28 липня 1947 року у зіпсованій автомобільній катастрофі, в яку потрапила капела після повернення з концертної поїздки. А з часом, майже всі учасники капели разом із учнями Сінгалевича були заарештовані та вислані на заслання.

Можна знищити людину. Можна ув'язнити послідовників, які увірували у вчення свого вчителя, проте неможливо знищити або ж ув'язнити ідею, яка своєю правдою розпочала ходу посеред людей.

Ідеї Юрія Олександровича Сінгалевича гомоніли незмовкним передзвоном бандурних переборів, які він, мов справжній чарівник, залишив по своїй смерті, аби вони проростали звуками щирої любові і справжнього мистецтва.

Та сталося так, що на догоду правді, всупереч якій було понівечено долю митця, реалізувалися його життєві мрії: налагоджено фабричний випуск бандур, у мистецьких навчальних закладах відкрито класи з навчання на бандурі, а з 1991 року на Львівщині започатковано традиційний фестиваль бандурного і кобзарського мистецтва ім. Ю. Сінгалевича.

І звучить у піднебесі над Україною і над усім світом бандура, передзвін якої уже не спинить ні простір, ні час, співаючи свою мажорну пісню вдячності одному із своїх улюблених і вірних синів – бандуристові від Бога – Юрію Сінгалевичу.

Роман Береза,
директор ЛДОЦНТІКОР,
кандидат педагогічних наук, доцент

Князь симфонічного світу – Роман Паньків

В історії українського музичного мистецтва є чимало постатей, які своїм гучним ім'ям у славили літопис духовного життя великих міст. Їх прізвища стали окрасою багатьох вишуканих афіш, плакатів і оголошень, що звучать поруч із славетними, а чи просто відомими і знаними оркестрами, хорами, ансамблями.

Може скластися враження, що справжнє, високе мистецтво породжене, передусім, зурбанізованою частиною суспільства, де в цьому мистецтві відчувається найбільша потреба і запит. Проте хибність цієї думки стає очевидною, коли починаєш детальніше знайомитися з духовним життям невеличких українських містечок, кожне з яких впродовж своєї багатолітньої історії спромоглося явити національній культурі цілу низку непересічних постатей, які силою свого багатогранного духовного таланту творили цілу епоху національного мистецтва, крізь яку пройшло не одне покоління високодуховних і освічених митців.

Роман Михайлович Паньків. Сьогодні без імені цього непересічного музиканта важко уявити мистецьке життя Галичини і одного із наймальовничіших її містечок – Самбора. Саме ж місто, яке здавна належало до високорозвинутих культурних центрів Львівщини, не уявляє будь-якої мистецької акції, яка б відбувалася поза увагою і участю цього великого подвижника освіти, музичного мистецтва та культурницького життя загалом.

З раннього дитинства він увібрав в свою відкриту до музики душу велику правду селянського побуту, родинну віру батьків і пращурів, а понад усе – високі тони пісні, яка правдивою дорогою вела його крізь життя, кожна мить якого бриніла любов'ю та служінням рідному народові.

Село Розвадів (нині – Миколаївський район Львівської області) здавна славилось своєю



глибинною духовністю. Тут, 2 серпня 1936 року, в сім'ї Михайла і Анастасії (з Дмитришиних) Паньківих народився син Роман, якого доля благословила на великий шлях, що провадив його до найвищого земного храму, освяченого великою благодаттю людинолюбства.

Нелегка хліборобська праця і дзвінка українська пісня були двома величавими іпостасями, які наповнювали сімейне життя Паньківих. Батько Романа впродовж сорока років був регентом церковного хору у рідному селі, керував молодіжним хором

Розвадівського сільського клубу, вів хор на місцевому вапняко-кафельному заводі. Мати походила із сусіднього села Устя і належала до відомого роду Сколоздрів, який золотими літерами вписав у історію українського образотворчого мистецтва славетне ім'я художника Володимира Сколоздри.

Важкий повоєнний час привів Романа у 1952 році, після закінчення восьмирічної Розвадівської школи, на вапняко-кафельний завод, де поруч із непосильною для хлопчика працею, його творча натура поринула в дзвінкоголосий світ музики. Заводський духовий оркестр, який стрійно вигравав під батуту Івана Максим'юка, з першої почуті миті став для допитливого хлопця царинною, яка полонила його багату душу і уже не відпускала ціле життя.

Впродовж року хлопець самотужки освоєв гру на багатьох духових музичних інструментах, вивчає нотну грамоту, бере участь у концертах, зрештою, твердо вирішує стати музикантом.

Романова заповітна мрія здійснилася у 1953 році, коли музично обдарованого хлопця приймають в Дрогобицьке державне музичне училище у клас кларнета. Його вчителями стали відомі педагоги – Роман Гітлін (клас кларнета) та Вячеслав Пенчілов (оркестрове диригування). Саме вони зуміли зазирнути в глибини

його душі і розгледіти в ній сяйво любові, яке струменіло бажанням дарувати людям велике добро і неосяжну радість мовою правдивого мистецтва.

Свій музичний вишкіл Роман вдосконалював, навчаючись і в училищному хорі під орудою відомих хормейстерів Павла Гречаніченка, а згодом, Ірини Байцар. Розуміючи, що правдивий музикант ніколи не буває одностороннім у своєму розвитку, юнак скурпульозно вникав у секрети хорового мистецтва, які, крок за кроком, осягалися його допитливим розумом.

Після завершення навчання в училищі, у 1957 році Романа Паньківа, як одного з найуспішніших випускників, рекомендують до вступу у Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка. Проте прагнення юнака до творчої самореалізації приводять його на посаду художнього керівника Чорнобаївського будинку культури Черкаської області.

Нове призначення немов перевернуло життя Романа, наповнило його новим змістом, а понад усе – прагненням працювати і творити для людей. Під очільництвом молодого спеціаліста, в стінах будинку культури «заново ожили» оркестри духових і народних інструментів; нового звучання набрали хор та вокальний ансамбль. Повсюдно, в організації численних концертів та культурницьких заходів відчувалася молода, втім, така талановита вдача здібного організатора і мистецького керівника.

Та недовгим виявився цей романтичний порив перших професійних кроків майбутнього митця. Гучна армійська сурма покликала його в інший похід – на строкову службу у лавах Радянської Армії.

Коли 18-річний призовник Роман Паньків потрапив у місце розташування своєї частини, що базувалася на одному з островів Каспійського моря, здавалося йому тоді, що світ його дитинства, у якому буяло рідне село, співуча родина, зрештою, вся Україна, став таким віддаленим, що приблизити його було можливо лише в думках і мріях, які невпинно огортали душу юнака. Мабуть, у ці нелегкі хвилини роздумів найбільшою розрадою його смутку була пісня отчого дому, яку хлопець наспівував у нечасті години дозвілля, а також, гра духового оркестру, який виблискував своїм звучанням під час ранкових та вечірніх розводів, знаходячи у серці солдата свого вірного друга і палкого прихильника.

Якось, після прослуховування, зачарований віртуозною грою на кларнеті, диригент запропонував Романові партію кларнета в оркестрі. В цю мить хлопцеві здалося, що великий світ музики заново відчинив перед ним двері, переступивши поріг яких, він не покине його уже ніколи.

Служба у військовому оркестрі, разом із відносним полегшенням звичного армійського режиму, сприяла музичному довершенню Романа. У вільний позарепетиційний час він самотужки засвоював нотний матеріал доволі багатой музичної бібліотеки оркестру. Вправляючи складні мелодійні фіріатури з оркестрових партитур Лисенка, Чайковського, Римського-Корсакова, Моцарта, Вебера, юний музикант продовжував вдосконалювати техніку гри на кларнеті та багатьох інших духових музичних інструментах.

Та попри все, нелегка ноша армійської служби не стала тривалою для Романа. Внаслідок «хрущовської» армійської реформи, хлопця демобілізували, після чого він знову повернувся у рідні пенати.

4 квітня 1958 року Роман Паньків влаштовується на посаду викладача хорового класу та музично-теоретичних дисциплін у Самбірську дитячу музичну школу.

Вроджена інтелігентність, стриманість, аналітичний підхід до навчального процесу швидко здобули заслужений авторитет і повагу молодому вчителю серед педагогічного та учнівського колективу. Уже через рік Романа Паньківа призначають на посаду завуча школи, на якій він пропрацює сім років.

Та ці роки не стали для Романа Михайловича рутинною, чи простим і сухим виконанням своїх посадових обов'язків: це був час копіткого пошуку і невпинних спроб змінити хоч щось у загальноусталеному плинні навчального процесу школи, врешті, наповнити мистецьке життя Самбора новими формами і змістом творчого самовираження колективів, кожен з яких мав би своє обличчя, мистецьку фарбу, але, разом з тим, існував би сам по собі.

Після довгих роздумів, оригінальна ідея все ж осінула митця: Роман Михайлович замислив відродити силами вчителів школи, а також професійних та самодіяльних музикантів міста, симфонічний оркестр, який колись славився своїм виконавським рівнем і був знаний на теренах усієї Галичини.

Відомо, що ще до 1939 року Самбірським симфонічним оркестром керував талановитий музикант, чех за походженням, Штрайт, який закінчив свій життєвий шлях за диригентським пультом під час концерту у залі «Сокола» (нині – Самбірський міський народний дім).

У повоєнний час мистецьку історію оркестру продовжили музиканти – Георгій Архангельський, Левко Перешило, Іван Бальовський, Богдан Торба. З усіх цих диригентів найбільшого успіху оркестр здобув за очільництва Івана Бальовського, під орудою якого готувався супровід музичних вистав Самбірського самодіяльного музично-драматичного театру.

Попри все, слід зазначити, що при кожному керівникові симфонічний оркестр видозмінювався у своєму професійному складі, трансформувалася, підпорядковуючись мистецьким завданням, які ставилися перед ним. Все це накладало відбиток обмеженості у функціональності колективу, який набував статусу чисто супроводжувачої оркестрової формації з епізодичним і не розпрацьованим репертуаром концертної виконавської традиції.

Тож саме завдячуючи творчим зусиллям Романа Паньківа відбулося відродження Самбірського симфонічного оркестру як концертної одиниці. Згуртувавши навколо себе провідних музикантів міста, диригент зумів швидко надати репетиційному розкладу професійного спрямування, ввести до репертуару оркестрові твори Гайдна, Моцарта, Бетховена, Шуберта, Чайковського, Лисенка, Шостаковича, Гомоляки та інших видатних композиторів, тим самим, задавши колективі прагнення до мистецького самоутвердження.

Перший виступ оркестру відбувся 5 грудня 1960 року в приміщенні Самбірського гарнізонного Будинку офіцерів. Виконання дитячої опери Миколи Лисенка «Пан Коцький», у якій артистами-співаками були учні Самбірської дитячої музичної школи і Самбірського Будинку піонерів, стало справжньою мистецькою подією у житті міста. Мистецька еліта Самбора та звичайні любителі музики ще довго і жваво обговорювали побачене дійство.

Незаперечний успіх відродженого колективу надихнув керівника і музикантів до нових творчих пошуків і звершень. Рік за роком до репертуару оркестру додавалися нові шедеври світової та вітчизняної класичної музики для дітей: опе-

ра М. Лисенка «Коза-дереза», К. Стеценка «Лисичка, Котик і Півник», М. Черняка «Червона шапочка», А. Філіпенка «В зеленому саду», П. Хіндемита «Ми будемо місто», Г. Коломійця «Вовк і семеро козенят», А. Красіва «Муха-цокотуха» та ряд інших. Успіх цих вистав, у яких було задіяно від ста до двохсот учасників, був настільки переконливим, що деякі з них неодноразово транслювалися Львівським телебаченням та були представлені на сцені Львівського академічного театру опери та балету ім. І. Франка (нині – Львівський національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької). Особливою новизною звучання цих вистав були оркестровки партитур, зроблені Романом Паньківим.

З часом репертуар оркестру сягнув неймовірної позначки – понад 200 творів композиторів різних стилів і епох. Значна частина з них – це композиції, які належать перу Романа Паньківа: «Симфонічна мозаїка на теми пісень Січових Стрільців», Музична картина «Льодолом» за мотивами творів М. Леонтовича, кантата «Каменярі», написана до 150-річчя І. Франка, цілий ряд пісень і романсів на вірші В. Стуса, І. Гнатюка, М. Ковальчука, П. Лехновського, М. Костіва, Л. Самарука, І. Зінченка, Я. Сторонської та багатьох інших поетів.

У цьому ж 1960 році Роман Паньків був зарахований на диригентсько-хоровий відділ Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка (нині – Львівська національна музична академія ім. М. Лисенка) у клас ушлявленого педагога і хорового диригента Євгена Вахняка.

Велика школа загальномузичного та професійного розвитку у класі великого маєстро Вахняка допомогла Романові Михайловичу досягнути нові вершини «музичного олімпу». Так, у співпраці з Самбірським аматорським музично-драматичним театром була здійснена низка постановок шедеврів української національної оперної класики: «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Наталка-Полтавка» та «Майська ніч» М. Лисенка, «Катерина» М. Аркаса, «Циганка Аза» М. Старицького, драма-феєрія «Лісова пісня» Лесі Українки та інші. Велась активна робота над постановкою опери Ю. Мейтуса «Украдене щастя».

До кінця 60-х років мистецький рівень оркестру зріс так відчутно, що колектив став

справжньою окрасою мистецького життя Галичини і своєрідним раритетом музичного жанру, адже подібну форму оркестрового виконавства, яка б базувалася на засадах аматорства, на той час було годі віднайти навіть у містах з далеко глибшими мистецькими традиціями, аніж Самбір. Підтвердженням цьому стало присвоєння оркестру у 1968 році почесного звання «Народний самодіяльний колектив» та золотої медалі на республіканському фестивалі народного мистецтва.

У цей же період плідною була праця Романа Михайловича на диригентсько-хоровій ниві. З 1959 по 1963 роки він – диригент хору педагогічних працівників при Самбірському Будинку вчителя. Копітка праця хормейстера не лише сприяла підвищенню естетичного рівня вчителів міста і району, а й стала хорошим підґрунтям для їх професійно-виховного розвитку.

У 1966 році Романа Паньківа призначають директором Самбірської дитячої музичної школи. Під керівництвом нового очільника школа переживає низку серйозних реформаций як в матеріальному, так і в мистецькому зрізах: розбудова приміщень, збільшення кількості учнів, відкриття нових спеціалізацій, зрештою, копітка робота директора над підвищенням фахового та освітнього рівня викладачів.

Створення учнівського хору, дитячого симфонічного оркестру, різножанрових ансамблів та колективів малих форм дуже швидко вивели школу в ранг передових дитячих мистецько-навчальних закладів Львівщини.

Свідченням високого професійного рівня колективів школи був репертуар, який з успіхом виконувався на різноманітних конкурсах, шкільних олімпіадах та загальнономіських заходах. Як тут не згадати кантату К. Стеценка «Шевченкові» (переклад для дитячого хору Р. Паньківа), «Поєму про Україну» А. Александрова, хор мисливців з опери К. Вебера «Вільний стрілець» у виконанні шкільного хору, а чи концерт для скрипки з оркестром А. Вівальді, концерт для фортепіано з оркестром М. Берковича, концерт для труби з оркестром В. Щолокова, інші твори у виконанні шкільного симфонічного оркестру. Усі ці вагомні досягнення в навчально-виховному процесі закладу дали пістави для високого відзначення його керівника Романа Паньківа почесним званням «Заслужений працівник культури України»,

яке було йому присвоєно у 1973 році.

У 1980 році Романа Паньківа призначають директором Самбірського державного культурно-освітнього училища. Майже чверть століття свого життя присвятить Роман Михайлович роботі на новій посаді, поєднуючи обов'язки директора з викладацькою працею. За цей період з-під його мистецько-педагогічного крила полинули у світ мистецтва і культури сотні талановитих учнів. Своєю натхненною працею вони впевнено впроваджують науку, здобуту в класі свого великого наставника. І сьогодні не так важливо, чи їхнім професійним поприщем стала сцена найвідоміших концертних залів України і світу, а чи скромний подіум сільського клубу – всі вони понесли у просторий світ частинку добра і любові, даровану щедрими пригорщами таланту свого вчителя.

Крізь усе життя проніс Роман Михайлович ще одну потаємну любов – нестримне бажання промовляти до своїх прихильників мовою фарб. У його мистецькому доробку понад 50 картин, які неодноразово демонструвалися на різноманітних виставках. Улюблена техніка митця (олія) здатна зачепити найчутливіші струни в душі вдячного поціновувача, промовляючи ледь чутною мовою найяскравіших пейзажів, натюрмортів та урбаністики.

Із плином часу Роман Паньків знову зустрічає чергову весну свого багатого на події життя. Він – підтягнутий і щасливий, іде вулицями сонячного Самбора, з великою втіхою згадуючи роки, віддані рідній дитячій музичній школі, культосвітньому училищу, сім'ї, друзям, учням. І над усім цим звучить величава ода радості у виконанні його дітища – симфонічного оркестру, якому маестро присвятив, без малого, полудень свого творчого віку.

А завтра знову буде день. І у переповненому глядачами залі на сцену перед оркестром знову вийде він – сивочолий князь симфонічного світу, який змахне батутою, щоб полинула дивовижна музика над просторами чарівного Самбора, рідної України, над усім світом, благословляючи на довгий вік талант, народжений Всевишнім.

Роман Береза,
директор ЛДОЦНТІКОР,
кандидат педагогічних наук, доцент

50 років Червоноградському народному дому

Цьогоріч виповнилося півстоліття з часу заснування Червоноградського народного дому. Його творча історія бере початок з січня 1961 року, коли було засновано перші гуртки та колективи художньої самодіяльності. Першим директором установи став Станіслав Бужанський, а згодом – заслужений працівник культури Михайло Гавалко, який очолював заклад майже 40 років. Саме на час його керівництва припадає найбільша кількість гастрольних поїздок мистецьких колективів народного дому як в межах України, так і за кордон. Опісля, керівниками установи в різний час були В. Стрільців, І. Кузев та В. Коваленко. Сьогодні ж народний дім очолює Любов Андрухів, яка окрім високих професійних якостей на посаді адміністратора, є активною учасницею художньої самодіяльності і охоче демонструє свій талант музиканта-професіонала.

З перших днів роботи у народному домі (тоді – будинку культури) закладались і кращі традиції у мистецькій роботі, що були вміло продемонстровані одним із перших колективів народного дому – Драматичним театром ім. Лесі Українки, незмінним керівником якого був режисер – Дмитро Винничок. У тому ж 1961 році свою роботу розпочав і Дитячий театр «Мрія», яким керував аматор театрального мистецтва – Олександр Заболотний. А у 1962 році перед глядачами вперше з'явився Дитячий ляльковий театр «Казка», який завжди дотепними жартами і мудрими порадами звертався до своїх маленьких глядачів через сюжети яскравих постановок дитячих вистав. Нещодавно ж, кілька років тому, в число драматичних колективів народного дому увійшов і Театр естрадних мініатюр «Веселограй», що діє під керівництвом Алли Мельник. Працюючи у стилі розважальної гумористичної мініатюри, цей колектив завжди зриває бурю оплесків за свій традиційний український гумор.

Хорове мистецтво також було широко представлене в художній самодіяльності народного дому. При установі майже одразу було організовано хор, що діяв спершу під керівництвом хормейстера – Миколи Мака-



Любов Андрухів – директор Червоноградського НД

ренка, а згодом – під орудою З. Лис, Б. Здріль, А. Шевчик, В. Войтухів та О. Крупка. Сьогодні при народному домі працює хор «Просвіта», який очолює Ольга Бабська. Окрім «Просвіти» у народному домі працює і два ветеранські хори – військова чота із числа ветеранів УПА «Нескорені» (керівник А. Войтухів) та хор ветеранів війни та праці «Жива пам'ять» (керівник – Л. Кісик), які ведуть активну концертну діяльність і щоразу гідно представляють свій край на різноманітних святкуваннях. З 1996 року в числі вокальних колективів НД з'явився Зразковий дитячий театр популярної пісні «Апельсин», яким незмінно керує фахівець своєї справи Віктор Коваленко. За цей час ансамбль став візитною картою мистецького Червонограда: вихованці колективу неодноразово ставали лауреатами численних пісенних конкурсів міжнародного та всеукраїнського рівня – «Слов'янський базар», «Чорноморські ігри», «Крок до зірок», «Молода Галичина» та багатьох інших.

В 60-х роках ХХ ст. при народному домі існувала й капела бандуристів, яку очолював Степан Стецько. Тепер же добрі традиції гри на бандурі продовжує Народний ансамбль бандуристок «Зоряне намисто», що діє під керівництвом Галини Прибули. Сучасне во-

кальне мистецтво в НД представляє Народний вокальний ансамбль «Мелодія душі», що працює в жанрі популярної та народної пісні і діє під орудою директора народного дому – Любові Андрухів, яка має у творчому доробку власні цікаві вокальні аранжування.

Значне місце в роботі народного дому зайняли і хореографічні колективи. Так, одним із перших танцювальних колективів став Народний ансамбль танцю «Молодість», що розпочав свою роботу у 1964 році. Довший час колектив очолювала Наталія Воробйова, яка створила власну хореографічну школу, а її авторські постановки до цього часу складають «золотий фонд» ансамблю. Сьогодні ж справу пані Наталії з натхненням продовжує її донька – Людмила Прібега, яка продовжує зберігати та розвивати кращі хореографічні традиції колективу. Вона ж ініціювала створення Зразкового дитячого хореографічного ансамблю «Первоцвіт» – своєрідної студії з підготовки юних танцюристів. Тож тепер «Молодість» і «Первоцвіт» – два найбільші за кількістю учасників колективи народного дому, де займається понад 100 вихованців різного віку. Окрім того, при народному домі успішно діють і хореографічні колективи: Ансамбль бального танцю «Глорія» (керівник – Катерина Снісар), гурток сучасного танцю «Медея» (керівник – Романна Шевченко), гурток східного танцю «Ельміра» (керівник – Алла Мельник), гурток брейк-дансу (керівник – Сергій Остапчук), які також готують цікаві концертні програми і часто виступають на різноманітних конкурсах та концертах.

Інструментальне мистецтво у Червоноградському народному домі представлене Ансамблем народної музики «Кристинопільські музики» (керівник – Іван Андрухів). Попри те, що це доволі «молодий» колектив, він уже встиг гідно продемонструвати свій яскравий талант на міжнародному фестивалі «Галицькі перехрестя», а його концертна програма із творів української народної музики та музики народів світу щоразу милує своїх слухачів неповторними мелодіями, зриваючи гучні оплески залу. Класичне музичне мистецтво у НД представляє Народний камерний оркестр під керівництвом Віри Дебелой, що зібрав у своєму репертуарі кращі твори світової та вітчизняної класичної музики.

Всі ці колективи, сьогодні знані і шановані,

зробили колись свої перші творчі кроки у Червоноградському народному домі. Саме він виплекав їх у своїх стінах і дав путівку в життя. День за днем, рік за роком, у цьому народному домі зростали і продовжують зростати таланти, які прагнуть не на словах, а на ділі відроджувати і зберігати культурну спадщину нашого народу. Чи то в співі, чи в музиці, чи у запальних танцях, тут незмінно у всі часи яскріла незгасна іскра українства.

Так, полум'яними барвами свого пензля у цих стінах писав свого часу художник Адам Бача, який за час роботи виховав чимало вмілих митців. Тепер же, його справу продовжує Народна студія образотворчого мистецтва, яка діє сьогодні під керівництвом Валентини Орлянської. Юні художники, які приходять сюди, щоб розвинути свій талант, поринають у дивовижний світ краси і справжнього мистецтва, яке немов оповиває все довкола. А чого варті численні роботи провідного художника народного дому – досвідченого майстра своєї справи – Михайла Левкуна, який створює неповторні декорації до вистав і різноманітних свят. Розробка святкової символіки, портрети видатних людей, графіка... Все це – лише крихта із того, що робить своїми руками цей обдарований митець.

За ось уже 50 років невпинної праці, Червоноградський народний дім зібрав не мало цінних скарбів: прославлені колективи, талановиті митці та значущі заходи, якими вписав в історію української культури і своє ім'я. Як колись, так і тепер, цей народний дім продовжує крокувати в ногу з часом: сьогодні, у стінах власної студії звукозапису, готуються фонограми для всіх творчих колективів – вокальних, театральних, хореографічних, що разом із двома відкритими концертними майданчиками робить його головною «сценою» міста.

Як бачимо, традиції, закладені в далекому 1961 році, збереглися і по цей день, тож Червоноградський народний дім донині залишається непохитною опорою, мистецьким фундаментом для відновлення культурної спадщини і збереження духовних надбань цього багатого краю.

Людмила Антончик,
провідний методист з питань
національно-патріотичного виховання
(Укладено за матеріалами Червоноградського
народного дому – «На зламі тисячоліть...»)

Досвід роботи закладів культури Бродівського району у галузі християнського виховання

Щоразу, ділячись досвідом наших колег, ми намагаємося пояснити основні механізми тієї чи іншої роботи так, щоб цей приклад міг бути використаний і в інших закладах культури області. Християнське виховання – особлива сфера діяльності, відмінна від усіх інших, тож і розповісти про неї ми будемо в комплексі з усім, чого вона торкається. Очевидно, що кожен район, кожен народний дім має свої, напрацьовані за довгий час способи ведення роботи у галузі

християнського виховання, та у цій статті ми спробуємо наголосити на ключових моментах такої праці на прикладі Бродівського району.

Передусім, слід відзначити, що вся робота з питань релігійного виховання у цьому районі проводиться спільно з Церквою, представниками Марійських дружин, осередком організації Українська молодь христові (УМХ), іншими громадськими організаціями, товариствами, державними установами, релігійними громадами, відділами освіти, відділами охорони здоров'я, молоді та спорту, а також із працівниками редакцій місцевих газет та радіо. Співпраця даних структур допомагає вести широкомасштабну роботу із залученням практично всіх верств населення: великі заходи до релігійних свят, дитячі забави, бесіди із місцевими священиками, недільні школи, участь членів об'єднань у прощах – все це, як і багато іншого, становить основу нинішнього духовного і куль-



Приміщення Бродівського районного народного дому
(фото поч. ХХ ст.)

турного життя Бродівщини і знаходить своє відображення на сторінках місцевої газети – «Голос відродження».

В методичному кабінеті Бродівського РНД оформлено тематичну вітрину – «Християнське виховання», основу якої складають видання релігійної тематики: катехитичні твори; пісенники; житія святих; різноманітні сценарії та програми мистецько-просвітницьких заходів до відзначення свят церковного календаря та днів пам'яті визначних духовних діячів, а також багато інших цікавих матеріалів. Окрім цього, в РНД розгорнуто постійну виставку дитячих вишиваних робіт, писанок та малюнків на теми Різдва, Великодня та свята Миколая. Постійно оновлюється фотоальбом проведених дитячих масових заходів – «Моя Україна» (до Дня Незалежності), «Божа Родина» (до Різдва), «Великдень – свято християнської радості», «Моє серце промовляє до батьків» та інші. Всі ці, на перший погляд, традиційні «атри-

бути» кожного методичного кабінету становлять неабияку цінність, оскільки помітно стимулюють маленьких відвідувачів і учасників гуртків до нової «праці». Дітям вкрай важливо мати змогу ділитися своїми досягненнями, а постійно діюча експозиція – кращий спосіб для заохочення.

Задля злагодженішої роботи народних домів краю керівництво відділу культури райдержадміністрації за участю директора РНД та творчого складу працівників методичного кабінету регулярно проводить районні та виїзні куцтові семінари-практикуми, на кожному із яких, окрім інших, розглядаються і питання християнського виховання. Усі нові і цікаві форми роботи РНД зібрано в папки «Досвід», які містять матеріали щодо проведених масових заходів в сільських НД. Таким чином, нові ідеї іноді приходять безпосередньо із народних домів, а потім пропонуються для втілення в інших закладах культури. Все це допомагає методистам РНД постійно вивчати, узагальнювати і накопичувати практичний досвід, щоб потім успішно ділитися ним із колегами.

Так, за минулий рік було проведено не мало виїзних семінарів, зокрема у смт. Підкамінь, с. Висоцько, с. Конюшків с. Клекотів та інших, де за участю методистів народних домів та священиків місцевих церков піднімалися питання збереження і розвитку духовності і культури населення. У пошуках нових форм поширення досвіду своєї роботи, на одному із минулорічних районних семінарів працівників сільських народних домів було організовано відеопоказ нещодавно проведеного свята. Відзначився відмінною роботою НД с. Лугове, де методисти вже не один рік поспіль плідно співпрацюють із педагогами місцевої школи та із священиком з церкви Покрови Пресвятої Богородиці о. Євгеном Мигалем, успішно організовуючи заходи релігійної та національно-патріотичної тематики.

Втім, великою роботою методистів у галузі християнського виховання залишається організація заходів релігійної тематики та урочисте відзначення дат із церковного календаря. Увійшли в традицію відзначення заходів, пов'язаних із святкуванням днів св. Андрея Первозванного (13 грудня) і

св. Миколая Архієпископа Мир Лікійського (19 грудня).

До Різдва методисти готують постановки вертепів («Радісна новина», «Колядуємо разом на Славу Божу, єднаючись в мирі і любові на мноїї літа», «Різдво – День народження Ісуса Христа», «Вістку радісну несемо», «Вітаємо Спасителя у святі Різдва»), а також театралізовані свята («Феєрія Різдвяної ночі», «І весь люд заспіває одну коляду», «З колядою ми ідемо, вістку радісну несемо», «Хай Різдвяне торжество несе щастя і добро», «Новорічно-Різдвяний час зі святками прийшов до нас», «Іде до хати коляда»), які вже давно стали традиційними щорічними дійствами у РНД і народних домах сіл Берлин, Висоцько, Гаї-Дітковецькі, Накваша, Пониковиця, Суховоля та багатьох інших. Активно проводяться і літературно-мистецькі вечори: «Нова радість стала», «І ми поспішаймо в стаєнку убогу», «Колядами дзвенить українська хата», «Во Вифлеємі нині новина», «Навіки з Богом», «Різдво Христове! Свято добра і злагоди», «Свято християнської Родини», «Ми прийшли в ваш дім, щоб добра і злагоди побажати всім», «Святе Різдво, мов казка настає», які стали гарним доповненням до численних святкових різдвяних програм.

Районний народний дім також організовує власні цікаві заходи та акції. Так, наприклад, учасники Народної хорової капели РНД відвідали місцеву військову частину, де колядували у каплиці Пресвятої Богородиці з нагоди візиту до військових єпископа Сокальсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ – Михаїла Колтуна. Окрім цього, на сцені РНД було організовано прем'єру вистави «Різдвяна ніч» М. Старицького, яку підготувала молодша група театру «Мрія». А в смт. Підкамінь, спільно з монастирем, було проведено фестиваль вертепів – «Підкамінь колядує», а також організовано виставку шопок. Неодноразово, в зимовий час, проводився і фестиваль духовної пісні «Славимо Тебе, Господи!», що проходив у районному народному домі м. Броди.

Чимало духовно-навчальних заходів проводяться і в час Великого посту, зокрема – «Хрест – Святий Знак нашого спасіння», «Через Хрест до Воскресіння», «Ісус Христос – приклад досконалості людини»,

«Ісус Христос учора, сьогодні, той самий на віки», «Дорогою Христа», «Шукайте неба та служіть Христу, а все земне то вам додасться», «Ісус посеред нас», «Хресту Господньому віддаймо честь, шану і поклін», «Страждання в житті людини», «Христос у моєму житті» та інші. В цей же час, за участю священиків, катехитів, вчителів, лікарів, поетів, юристів для молоді організуються окремі духовні науки на теми: «Мета життя», «Щастя. Де воно? Яке воно?», «Дитячий і юнацький вік – час навчання», «Приклади з життя великих людей», «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь», «Ти створив мене для себе, і неспокійне серце моє, доки не спочине в тобі, Боже!», «Правдива дорога – то дорога Заповідей Божих», «Мета мого життя, яка?», «Ми – Божі діти», «Добрий приятель – хто він?» та інші. У передвеликодні дні парафіяни місцевої церкви на чолі із отцями та за участю педагогів і учнів місцевої школи, вокального ансамблю вчителів, а також вокальних колективів НД у с. Попівці проводять Хресну дорогу. В цей же час в РНД щорічно проводиться конкурс духовної пісні – «Пісня серця».

Цікаво проводяться в народних домах району і обрядові дійства: «Вербна неділя на гостину просить», ведення гаївок «На Великдень на лужку», «Розмаїтий спів гаївок», «Пасха красна днем витає», «Свята Пасха йде до хати, будемо Великдень справлять», «Чути співи із небес: Христос Воскрес!», «Величаво дзвонять Великодні дзвони», «Великий день, Великдень», «До Церкви скликає нас дзвін Великодній» та інші. До святкування Великодню активно приєднуються і учасники любительських об'єднань, що діють при народних домах: розписують писанки; зафарбовують крашанки; роблять аплікації із соломки; готують цікаві творчі виставки – «Христос Воскрес!», «Писанка – частина нашої душі», «Диво писанкове», а також експонують вишиті рушники, кошики і паски на виставці – «Все те – дари Божі».

Поетично і з відчуттям старовинних традицій проводяться святкування П'ятдесятниці (Зіслання Святого Духа): «Прийди, прийди до мене Неділенько Зелена», «Зелене маєво, зелене – радість предивная», «Дар Божий Великий прославляймо», «Царю Небесний, Боже Великий, пісні

Тобі все співає!» та інші. Окрім цього, в час святкування Дня Матері дітей часто готують до першої Сповіді і Причастя, тож учасники художньої самодіяльності народних домів готують літературно-музичні композиції для дітей: «Ісуса в Святих Тайнах всі ми щиро любім», «Євхаристійний Ісус», «Пам'ятай день святий святкувати», «З любові й Христової ласки я приймаю Святе Причастя», «Моє Святе Причастя урочисте» та інші.

Традиційним для народного дому с. Суховоля стало відзначення Дня Батька, яке, хоч і не затверджене офіційно, уже не один рік поспіль збирає повний зал глядачів. Захід під назвою – «Батьку, лебедю сизий» готується за участю місцевого композитора, керівника Народного чоловічого ансамблю «Січовик» – Михайла Добрянського, який охоче додає до сценарію свої твори, чим незмінно збагачує мистецьку палітру свята.

Повертаючись до роботи РНД зазначимо, що методисти цієї установи постійно перебувають в активному пошуку нових форм роботи і радо відкликаються на пропозиції співпраці від інших установ. Так, в червні 2010 року з нагоди відзначення Дня захисту дітей Комісія у справах мирян організувала у районному народному домі презентацію дитячих журналів «Зернятко» та «Сто талантів», які видає видавництво «Свічадо». Також, на запрошення РНД, у м. Броди відбулася прем'єра вистави – «Драбина Якова», яку виконав єдиний в Україні монарший театр «У Каптурах», що діє при Василянському філософсько-богословському інституті.

Все це, можливо, тільки маленькі кроки, але вони ведуть усіх нас до великого духовного збагачення. Заклади культури Бродівського району поділилися із нами своїм досвідом і показали свій шлях до відродження. В теорії і на практиці, в бесідах і добрих справах, кожен народний дім продовжує виконувати свою роботу і ця праця дає добрі плоди.

Марта Грицик,
провідний методист
з питань етичного та
християнського виховання

Підведено підсумки атестації аматорських колективів Львівщини

З 30 січня по 7 червня 2011 року, згідно наказу управління культури Львівської облдержадміністрації за № 275 від 18 жовтня 2010 року, в культурно-освітніх установах системи Міністерства культури було проведено атестацію аматорських художніх колективів на підтвердження звання «Народний»/ «Зразковий».

Впродовж атестаційного періоду атестаційна комісія здійснила понад 25 виїздів у райони та міста області. В ході атестації було розглянуто ряд подань від відділів культури райдержадміністрацій та відділів культури міських Рад на предмет присвоєння звання «Народний»/ «Зразковий». Комісія задовільнила клопотання стосовно колективів, художній рівень яких відповідає статусу звання, а матеріальна база та просвітницька діяльність дають підстави вважати роботу цих колективів гідними почесного звання.

Так, за результатами атестації 2011 року, почесне звання було присвоєно таким художнім колективам:

- Народному аматорському чоловічому вокальному ансамблю «Передзвін» Городецького РНД;
- Народному аматорському ансамблю народного танцю «Удеч» міського Будинку культури «Папірник» м. Жидачева;
- Народному аматорському драматичному колективу НД смт. Гніздичів Жидачівського району;
- Народному аматорському ансамблю троїстих музик «Візерунок» НД м. Ходорів Жидачівського району;
- Народному аматорському драматичному колективу «Живчик» міського БК «Папірник» м. Жидачів;
- Народному аматорському духовому оркестру Палацу культури «Кристал» м. Новояворівськ;
- Народному аматорському фольклорному ансамблю НД с. Розлуч Турківського району;
- Народному аматорському вокально-інструментальному ансамблю «Горяни» Турківського РНД;
- Народному аматорському вокальному ансамблю «Горицвіт» Сколівського РНД «Бескид»;
- Народному аматорському фольклорному ансамблю «Витоки» НД с. Сопіт Сколівського району;
- Народному аматорському камерному оркестру НД м. Дубляни Жовківського району;
- Народному аматорському духовому оркестру Кам'янка-Бузького РНД;
- Народному аматорському танцювальному колективу «Фортуна» НД смт. Розділ Миколаївського району;
- Народному аматорському музичному гурту

- «Бориславські батяри» Бориславського МПК;
- Народному аматорському жіночому вокальному ансамблю Мостиського РНД;
- Народному аматорському жіночому вокальному ансамблю народної пісні НД с. Борятин Мостиського району;
- Народному аматорському оркестру українських народних інструментів Стрийського міського НД;
- Народному аматорському ансамблю пісні і музики «Галицькі мотиви» НД смт. Дашава Стрийського району;
- Народному аматорському хору НД м. Рудки Самбірського району;
- Народному аматорському драматичному колективу «Радо» НД с. Ралівка Самбірського району;
- Народному аматорському вокально-інструментальному ансамблю «Сузір'я» НД с. Ралівка Самбірського району;
- Народному аматорському ансамблю сучасного танцю «Джинджер» Самбірського міського НД;
- Зразковому аматорському ансамблю народного танцю «Первоцвіт» Червоноградського міського НД;
- Народному аматорському драматичному колективу «Арт» педагогічного коледжу при Бродівському РНД;
- Народному аматорському вокальному гурту «Куди йдеш» Буського РНД.

У жанровому розрізі атестація показала, що стабільно і на належному рівні працюють колективи вокально-хорового, музичного та театрального жанру. Дуже високий рівень продемонстрували колективи хореографічного жанру. На стабільно високому художньо-виконавському рівні працюють і колективи фольклорного жанру.

Однак, не всі колективи належно підготувалися до чергової атестації: за низький рівень виконавської майстерності 12 колективів отримали додатковий термін на підготовку до повторного перегляду поточного рівня колективу. Окрім цього, атестаційна комісія позбавила звання «Народний»/ «Зразковий» ще 5 колективів, які проігнорували цьогорічну атестацію.

Попри все, цьогорічні тенденції і незначне зменшення кількості колективів, яким присвоєно звання, атестаційна комісія вважає позитивним явищем, пов'язаним із підвищенням вимог до художньо-виконавського рівня та просвітницької роботи колективів художньої самодіяльності.

Ольга Дуляба,
завідувачка відділом народної творчості

Науково-практична конференція у Жидачівському РНД

З нагоди відзначення 20-ої річниці незалежності України в травні у НД с. Бориничі Жидачівського району відбулася науково-практична конференція «Духовні джерела Боринецької землі». Зустріч учасників розпочалася із спільної молитви у Боринецькій УГКЦ і продовжилася у народному домі, де всі присутні мали нагоду ознайомитися із виставкою робіт місцевих вишивальниць.

Першим із вступним словом до учасників конференції звернувся керівник відділу культури З. Тимофтевич. Одним із провідних питань на конференції стала роль НД у збереженні пам'яток культури та розвитку релігійного туризму в районі, яке широко висвітлює головний спеціаліст відділу культури – О. Зубрицька. Далі слово взяв отець Григорій і розповів цікаву історію появи цілющого джерела, а також наголосив на важливості співпраці релігійних і культурно-просвітницьких організацій у галузі християнського виховання населення. Методист культурно-освітньої роботи О. Цибран також пригадала стару легенду про надзвичайну місцеву криницю, тож на завершення зустрічі всі учасники науково-практичної конференції вирушили на екскурсію до Зозулиної криниці – Боринецької каплички.

Спільними зусиллями всіх присутніх, а також церковного хору с. Бориничі, Народного ансамблю «Лілея» РНД та бандуристки Н. Стручинської, які створили незабутню атмосферу духовного піднесення, ця конференція дала поштовх до нових пошуків активної дієвої співпраці НД, церкви і всіх зацікавлених сторін задля подальшого відродження духовних і культурних традицій нашого народу.

Олександра Цибран,
методист Жидачівського РНД

Проведено семінар у Бродівському районі

16 червня, на базі народного дому с. Висоцьке Бродівського району, відбувся виїзний семінар для клубних та бібліотечних працівників на тему – «Роль любительських об'єднань народних домів і бібліотек в естетичному вихованні молоді», що мав на меті висвітлити особливості роботи любительських об'єднань, методи заохочення дійсних членів та способи залучення нових учасників.

Під час семінару директор НД с. Висоцьке – Лех Марія Володимирівна, яка водночас є керівником любительського об'єднання «Світлячок», розповіла про структуру цього клубного формування, основні напрямки його роботи і охоче поділилася із присутніми специфікою організації праці у дитячому колективі. Варто зазначити, що за 20 років своєї роботи «Світлячок» напрацював чималий досвід – сьогодні в його стінах навчаються діти перших учасників об'єднання, що, вочевидь, свідчить про досягнутий успіх. Не малим стимулом для гуртківців є постійна організація виставок їх робіт – до Дня матері, Дня захисту дітей, Дня знань, Свята 8-го березня та багатьох інших.

До семінару учасниками об'єднання, а це переважно діти середнього і старшого шкільного віку, була підготовлена художньо-мистецтвознавча виставка – «Вселковий світ дитинства», на якій юні майстри експонували свої вироби з бісеру, глини та пластиліну, а також вишивки. В рамках семінару члени цього об'єднання провели для присутніх майстер-клас і продемонстрували процес виготовлення таких робіт.



Роботи учасників любительського об'єднання «Світлячок»

На завершення семінару організатори заходу – директор РНД Тетяна Сосновська та методист культурно-освітньої роботи Оксана Мусій вручили своїм юним майстрам подарунки – шкільне приладдя та солодоці.

Наталія Ярка,
провідний методист по роботі з молоддю,
любительськими об'єднаннями та клубами за інтересами

Променій, рідна мово!

Оформлення сцени: на задньому фоні у глибині сцени – крилаті вислови про мову:

«О мова рідна! Їй гаряче
Віддав я серце недарма.
Без мови рідної, юначе,
Й народу нашого нема.»

В. Сосюра «Юнакові»

«Мова є річище, яким дух може
котити свої хвилі з твердою
впевненістю, що джерела, до
яких вони його підводять, ніколи
не висохнуть.»

В. фон Гумбольдт

«Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!.. Знать од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!»

Т. Шевченко

Учасники заходу: ведуча, ведучий, читець 1, читець 2, читець 3, хор.

Необхідні матеріали: звукозаписи пісень «Молитва за Україну» (сл. О. Кониського, муз. М. Лисенка), «Рідна мова» (муз. В. Філіпенка, сл. А. Бортняка), «Мови чарівний голос» (муз. О. Слободенка, сл. С. Галябарди), «Звучи, рідна мово» (муз. О. Семенова, сл. Демиденка), «Мелодія» Мирослава Скорика, «Рідна мова» (муз. П. Дворського, сл. Г. Вієру), гімн «Ще не вмерла Україна» (муз. М. Вербицький, сл. П. Чубинський).

На сцену виходять ведучі.

Ведуча Кожен добротний будинок
має свій міцний фундамент.
Так і мова народу є своєрідним
фундаментом нації, її духом.



Коріння сучасної української мови, як і загалом мов народів Світу, сягає у глибокі прадавні часи. В одній із оповідей розповідається: «На десятий день після вознесіння Ісуса Христа, всі апостоли, разом з Божою Матір'ю, учнями Христовими й іншими віруючими, знаходились в одній світлиці, в Єрусалимі.

Раптом зчинився шум з неба, ніби від сильного вітру, і наповнив весь дім, де знаходились учні Христові. І з'явилися вогняні язички і зупинились по одному на кожному з них. Апостоли сповнилися Духа Святого і почали славити Бога різними мовами, яких раніше не знали.»

Ведуча За літописним переказом, майже дві тисячі років тому, апостол Андрій, під час своєї третьої подорожі з християнською проповіддю в землі скіфів, побував на схилах Дніпра, де згодом виник Київ, і освятив це місце, встановивши тут хреста. Він передрік славу і велич «Єрусалиму землі руської»: «Чи бачите гори ці? На цих горах засяє благодать Божа, і місто велике має бути тут, і церков багато Бог поставить.» Ці слова, сказані своїм

учням, донесено до нас ченцем Києво-Печерської Лаври Нестором-літописцем у «Повісті минулих літ». У записі звучить «Молитва за Україну».

Ведучий Разом з християнством до Київської Русі прийшла старослов'янська (або церковно-слов'янська) мова, створена на базі давньоболгарських діалектів проповідниками Кирилом та Мефодієм.

В Київській Русі існували два типи письма: кирилиця і глаголиця (від давньослов'янського «глагол», що означає «слово»)

До писемних пам'яток цього періоду належать: «Ізборник Святослава», «Повість минулих літ», «Галицько-Волинський літопис», «Києво-Печерський патерик» та інші.

Ведуча З XVI – по XVIII ст. на теренах України побутувала староукраїнська мова, яка активно використовувалась як писемна, кирилицею писана.

Видатною пам'яткою, написаною староукраїнською мовою, є «Пересопницьке Євангеліє» (1556-1561 рр.). Його мова має виразний народний колорит, насичена фразеологізмами з живої природної мови, живописними заставками та орнаментами в староукраїнському стилі.

Ведучий Століттями українська народна мова звучала в думках і піснях, її невпинно «шліфували» в усному мовленні прості селяни, козаки-лицарі й мандрівні кобзарі та бандуристи.

Читець 1

Ти не загинеш Україно!
І мова прадідна твоя,
що кожне слово в її перлина,
Не вмере повік. І світ-зоря,
Твоя свята зоря засяє
Поглянь – слов'янство оживає
І сили пробує свої:
Ганебні ярма розбиває,
Докупи всіх синів скликає...
А то ж усе брати твої!..

Ні не умре ніколи мова,
Якою син співає твій,
Якою люд скликав Підкова
Богдан славетний і Палій,
Якою Січ буйна пишала,
Якою наш Кобзар співав,
Яка степи опанувала
І мільйони об'єднала
Людей – братів!..

Хто не чував
Пісень по селах вечорами –
І жартівливих, і сумних?..
То долю рідними словами
Народ виспівує у їх.
О ні, Україна не загине!
Коли народний океан
Співа, неначе той орган,
Є сила в нім – душа єдина.
(Микола Чернявський)

Звучить пісня «Рідна мова».

Ведучий В історії українців рідна мова завжди відігравала особливу роль: вона була основним націєтворчим чинником, єднала нас в один народ, хоча наші землі були розтерзані між чужими імперіями. Саме зі слова розпочалось наше національне відродження, яке увінчалось відновленням української державності.

Імперські сили прекрасно розуміли, що Україна не буде упокоєна, доки не вбито українську мову. Тому лінгвоцид чинився століттями.

Читець 2

Мова

Не говори: в нас мова солов'їна,
Бо мова вище, ніж пташиний спів.
В її скарбниці – доля України,
Глибинна таємниця правіків.
Вона нуртує джерелом криничним
Із попелища феніксом встає,
Для нації вона гарант на вічність
Тому її так люто ворог б'є.

Все заберуть, а залишилось слово.
Знов до життя повернемося ми.
Лише тому, що не пропала мова,
То й ми ще наче люди між людьми.

Без мови – не створити нам держави,
Доріг тернистих не перебрести!
Хай вороги жорстокі і лукаві –
Стіною стань і мову захисти!

Річ не про те, що мова солов'їна,
Бо мова глибше, ніж пташиний спів.
В її скарбниці – доля України,
Космічна нерозгаданість віків.

(Микола Лотоцький)

Читець 3

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько.
Тільки камінь має.
Як ту мову мож забути,
Котрою учила
Нас всіх ненька говорити
Ненька наша мила?
Як ту мову мож забути,
Та ж звуками тими
Ми до Бога мольба слали
Ще дітьми малими.
У тій мові ми співали,
В ній казки казали,
У тій мові нам минувшість
Нашу відкривали.
Мово рідна, слово рідне,
Хто ся вас стидає,
Хто горнеться до чужого,
Того Бог карає;
Свої його цураються,
В хату не пускають,
А чужії, як заразу,
Чуму обминають.
Ой тому плекайте, діти,
Материнську мову
Вчіться складно говорити
Своїм рідним словом! –
Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Але камінь має.

(Сидір Воробкевич)

Звучить звукозапис пісні –
«Мови чарівний голос»

Ведуча Жорстоку політику денаціоналізації вела польська, литовська, угорська шляхта. Люто, нещадно вони руйнували школи, нищили колегіуми

та освітньо-мистецькі братства, друкарні та книгарні, переслідували інтелігенцію, коли вона орієнтувалась на українську національну культуру та мову. Тому що розуміли: доки існує мова – існує народ.

Ведучий Після Переяславської угоди про повну автономію України великої кривди українській мові було завдано російським самодержавством.

В царській Росії було видано 174 укази, спрямовані на знищення української мови і культури.

Лівобережну Україну почали називати Малоросією, Правобережну – Юго-Западним краєм, а Південну – Новоросією.

Ведуча 1720 р. – цар Петро I видав указ про заборону на Україні друкувати книги українською мовою;

1753 р. – Указ Катерини II про заборону викладати українською мовою. Заборонено викладати українською мовою в Києво-Могилянській академії;

1768 р. – указ Синоду російської православної церкви про вилучення у населення українських букварів;

1775 р. – указ Катерини II про знищення Запорозької Січі. Цим указом закрито українські школи при полкових козацьких канцеляріях;

Ведучий 1817 р. – постанова про викладання в західно-українських колах тільки польською мовою;

1847 р. – розгром Кирило-Мефодієвського товариства. Жорстоке переслідування української мови, літератури, культури;

1863 р. – циркуляр міністра внутрішніх справ Валуєва про заборону видань українською мовою, якої «не было, нет и быть не может».

Ведуча Навіть в таких умовах українська інтелігенція знайшла вихід: літературу друкували за кордоном і ввозили в Україну. Але Емський указ 1876 року поклав цьому край. Цим указом заборонено ввозити українські книги, заборонено друкувати ноти для українських пісень, заборонено українські вистави.

Український емігрант Спиридон Черкасенко написав рідномовний гімн українських емігрантів.

Читець 1

О рідна мово, скарбе мій!
В мертвотних напастях чужини
Ти – мій цілющий, мій єдиний
Душі підбитої напій...

Нехай гнобить за роком рік
Надій нездійснених наруга, –
В тобі міцна моя потуга,
На всі скорботи певний лік

І в краї рідному терпінь –
Путі невідомі Божі! –
Стоїш ти гордо на сторожі
Народних прагнень і святинь.

Плюндрує все хижак лихий:
Мій рідний край – сумна пустиня...
Лиш ти стоїш, як та твердиня,
О рідна мово, скарбе мій.

Звучить пісня – «Звучи рідна мово».

Ведуча Мова – душа народу, вона його цвіт і зав'язь, без неї дерево національного життя в'яне і засихає. Відберіть у народу мову – і він гине як народ, як нація.

Але українська мова, незважаючи на заборони, розвивалася знизу, з уст народу, підносила вгору письменниками, які надавали їй високого рівня досконалості. Підпільно, вони писали рукописні збірники віршів чи народних пісень простою народною мовою.

Ведучий В цей непростий для української мови час, з'являється спочатку в рукописному варіанті, а у 1798

виходить друком перше видання «Енеїди» – класика української літератури Івана Котляревського.

Поема «Енеїда» була написана простою народною українською мовою, тому Івана Петровича вважають основоположником нової української літератури.

Михайло Коцюбинський у промові на відкритті пам'ятника Івану Котляревському в Полтаві (1903 р.) відзначав: «Сто літ минуло, як те занедбане й закинуте під сільську стріху слово, мов фенікс з попелу, воскресло знов і в устах батька нової української літератури Івана Котляревського голосно залунало, по широких світах.»

А Іван Франко присвятив Івану Котляревському наступні рядки.

Читець 1

Орел могучий на вершку сніжному
Сидів і оком вздовж і вишир гонив,
Втім, схопився і по снігу мілкому
Крилом ударив і в лазур поплив.

Та грудю снігу він крилом відбив,
І вниз вона по склоні кам'яному
Котитись стала – час малий проплив,
І вниз ревла лавина дужче грому.

Так Котляревський у щасливий час
Українським словом розпочав співати,
І спів той виглядав на жарт не раз.

Та був у нім завдаток сил багатий
І огник, ним засвічений, не згас,
А розгорівсь, щоб всіх нас ogrівати.

(Іван Франко)

Ведуча Продовжуючи традиції Івана Котляревського та філософа Григорія Сковороди, Тарас Шевченко, найславніший Кобзар українського народу, надав мові інтелектуального наповнення, підняв її на академічну висоту.

Квітла українська мова в творах мужньої Лесі Українки та незламного Івана Франка. «Ми не могли дати міліонам у руки хліба, – пише І. Франко, – не могли тисяч

і сорок тисяч охоронити від нужди і еміграції, від визиску і змарнування сил. У нас був тільки один заряд – живе рідне слово. І ми можемо сказати собі, що ми не змарнували його, не закопали в землю, але чесно й совісно вжили на велике діло».

Ведучий Поява «Кобзаря» Тараса Шевченка, у 1840 р, в Петербурзі – місті, куди стікались всі уми і таланти, стала епохальною подією для українського народу. «Ся маленька книжечка, – скаже в свій час про неї І. Франко, – відкрила немов новий світ поезії, вибухнула мов джерело чистої, холодної води, заяснила невідомою досі в українському письменстві ясністю, простотою і поетичною грацією вислову».

Читець 1

Що ті римляни убогі!
Чортзна-що – не Брути!
У нас Брути! І Коклеси!
Славні незабуті.
У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори слала,
Степом укривалась,
А спала на купах,
На козацьких вольних трупах,
Окрадених трупах!
Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть... та спитайте
Тоді себе: що ми?
Чиї сини? Яких батьків?
Ким? За що закуті?..

Тарас Шевченко

(уризок із поеми «І мертвим і живим і ненародженим землякам моїм в Україні моє дружнє посланіє»)

Хор виконує пісню – «Думи мої, думи мої...»

Ведуча Переборюючи утиски і зборони, наша мова оживала, спалахувала, дивуючи світ. Ці

істинно народні творці піднесли рідне слово на таку духовну висоту, де вона розправила свої крила й розквітла в усіх поетичних барвах.

Ведучий Естафету Тараса Шевченка, Івана Нечуя-Левицького, Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського підхопили поети-лірики радянської доби: Павло Тичина, Максим Рильський, Володимир Сосюра, Андрій Малишко, Євген Плужник. Цим поетам теж довелося зазнати нових репресій, звинувачень у націоналізмі. Але рідне слово поверталось у серце і душу народу, про що свідчить поетична спадщина поетів:

Читець 2

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно

Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно й слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.

Прислухайтесь, як океан співає –
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомоні морським. Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово – це перлина,
Це праця, це надхнення, це людина.

Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишний яр, а не сумне провалля;
Збирайте, як розумний садівник,
Достиглий овоч у Грінченка й Даля,
Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйтесь доглядати свій сад.
(Максим Рильський – «Мова»)

Читець 3

Не вмирає слово!
Вмирає все в житті, та не вмирає слово,
Народжене в крові, засвічене багрово,
Заплетене в літа, немов сувора нить,
Із небом розмовля, з землею гомонить;
Розпущене й рясне, неначе дуб на вітрі,
Збирає крик чи жаль в незвіданій палітрі
Людських змагань і душ, і подвигу й свавіль,
Як птиці гордий злет, як серця тихий біль.
Воно тобі не раз вклонялось любо й мило,

Воно тебе в житті в заметах поводило,
В колючих таборах світилось, як вогонь,
І припадало в ніч до посивілих скронь.
Ах, слово матері, народжене в житті,
Зелене від лугів і синє від блакиті,
Жорстоке чи шумне, як той бджолиний рій,
Палай, цвіти, лиш не старій!
(Андрій Малишко)

Під «Мелодію» Мирослава Скорика читець читає монолог «Рідна мова» Сергія Плачинди

Читець 1 «Мова рідна! Ти ж як море – безконечна, могутня, глибинна.

Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм немає кінця-краю. Мільйонноголосо бриниш говірками, а вони шумлять і дзвенять і б'ють у наші груди, мов хвилі в морський берег.

Красо моя! В тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів твоїх у днину побідну, і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого; в тобі, мово, неосяжна душа народу – його щирість і щедрість, радощі й печалі, його труд і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його. Арфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх. Скарбей єдиний, з тобою я найбагатший і найдужчий в світі, без тебе – перекоти-поле, що його вітер несе у сіру безвість, у млу небуття. Твердине моя, і захисток, і гордість, і розрада в годину смутку! Люблю тебе і в гніві, коли ти клекочеш, як вулкан, і гриміш громами на ворогів, і вбити можеш словом єдиним, як блискавкою. Люблю і твою ніжність, ласкавість, лагідність, коли ти одним-однісіньким словом зігриваєш мов сонцем, і підносиш над хмари та між зорі, і повертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий вічний вчителю мій.

Світлоносна! Ти завжди вабиш, чаруєш, кличеш на теплі й

могутні хвилі свої. І я, вірний і вічний юнга твій, пливу й пливу твоїми просторами і не намілююсь глибинами та безмежжям твоїм. Єдина печаль проймає, що не вистачить життя мого, аби переплисти твій лексичний океан.

Бо ти є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу нашого. То ж такою і будь вічно, мово рідна! А з тобою будемо вічними і ми, діти твої. На розкішних і безкінечних берегах твоїх.»

(Сергій Плачинда)

Ведучий Політику законодавчих обмежень української мови продовжив радянський уряд.

1938 р. – виходить постановою «Про обов'язкове вивчення російської мови в школах національних республік і областей».

Нав'язування комплексів меншовартості української мови, витіснення української мови із суспільного життя.

Виходили таємні постанови ЦК КПРС, спрямовані на масові репресії проти інтелектуального цвіту нації, інтелігенції.

Ведуча В період з 1926 – 1939 рр. пройшло кілька «чисток», які фактично знищили українську інтелігенцію.

Арешти, депортації українських діячів, звинувачених в націоналізмі, їх фізичне знищення.

Лінгвоцид української мови «увінчався» геноцидом українського народу у 1932 – 1933 рр. Від 7 до 10 мільйонів українців загинули від штучного голоду.

Читець 2

Женуть селян у колективи,
Збирають на повітах продналог.
Беруть усе що їм дарують ниви
Ячмінь, пшеницю жито і горох,
І не лишаючи зерна на засів,
Дари земні вивозять за кордон
Строптивих батраків і волопасів
Вагонами везуть на Усевлон.
Ніяк попсованими тракторами

Не прокладеш на сівбищі доріг,
Лану не зореш кінями і волами,
Що згинули без паші ще торік.
Давно поїджені коти й собаки,
Половлені і миші і щурі.
Зимуєш там, де ще зимують раки,
І хліб печеш із тертої кори.
Минай вночі околиці незнані,
А то чужі піймають на заріз,
Спечуть тебе, поклавши на каштани,
Позбавлять живота, чобіт і риз.
(Юрій Клен –
«Женуть селян у колективи»)

Ведучий Потім почалась Друга Світова війна. Втрати України склали близько 7 мільйонів цивільних.

1960-1980 років – знову арешти, винищення молодого покоління української еліти, шістдесятників, які пропагували українське слово, виступали на захист української культури.

Ведуча Але попри все, мова наша продовжувала жити у своєрідних і сильних віршах Івана Драча, у глибокій ліриці Ліни Костенко, у трагічній поезії Василя Стуса.

Читець 3

Добірним зерном колосилась мова.
Вона як хліб. Вона мені свята
І кров'ю предків тяжко пурпурава.

А хтось по ній прокопував рови.
Топтав, ганьбив нам поле найдорожче.
І сниться сон: пасуться корови –
сім тучних, але більше тощих.

Скубуть озиме, нищать ярину,
Ще й гидять, гудять, ратицями крешуть.
Трагічна мова! Вже тобі труну
не тільки вороги, а й власні діти тешуть.

Безсмертна мова! Ти смієшся гірко.
Ти ж в тій труні й не вмістишся, до речі.
Вони ж дурні, вони ж знімали мірку
з твоїх принижень – не з твоєї величі!
(Ліна Костенко)

Звучить пісня «Рідна мова» на музику
П. Дворського.

Ведучий Вражаючим є відродження української ідентичності і мови з набуттям незалежності України.

Сьогодні українська мова є не тільки офіційною мовою уряду і парламенту, а мовою, яка звучить в засобах масової інформації, мовою, яка проникла у всі сфери суспільного життя.

Ведуча З кожним роком зростає престиж української мови.

9 листопада ми щороку відзначаємо «День української писемності та мови».

Постійно зростає кількість словників. Зокрема, останнім часом побачили світ: «Великий тлумачний словник сучасної української мови», «Російсько-український словник», «Словник фразеологізмів української мови», видання енциклопедії «Українська мова» та ін.

Ведучий Наша мова – це наша історична пам'ять, невичерпна духовна й культурна скарбниця. Це живий зв'язок між тисячолітнім минулим, сучасністю і майбутнім великого народу.

Сьогодні українська мова не лише має статус державної, який гарантується статтею 10 Конституції України, а відіграє вирішальну роль у процесі національного відродження й консолідації єдиної української нації, у згуртованості всього світового українства, щоб «в народів вольнім колі» знову оголосити на весь світ «Ще не вмерла Україна!» – «Ще не вмерла і не вмере!» Бо живе наша мова, отже, живий наш дух, жива наша пісня, наша історія, наша релігія і держава, наша єдність і однодумство, наше майбутнє!

На завершення заходу хор виконує Державний Гімн України – «Ще не вмерла Україна».

Ірина Гуреш,
провідний методист з питань
естетичного виховання
та народних традицій

Тисяча років українській духовній пісні (до 1025-ліття хрещення Київської Русі)

Оформлення сцени: у центрі сцени – образи Ісуса Христа і Матері Божої Оранти. Праворуч від образу напис:

«Хвалитиму ім'я Бога мого піснею, буду величати Його хвалінням.»

(Пс. 68. 31)

Розгорнуто виставки видань релігійної літератури, творів духовної музики і співу, представлено живописні та вишиті ікони, а також фото зруйнованих і відновлених церков та монастирів України.

Ведучі заходу в українських строях.

Учасники заходу: ведучий, ведуча, читець, хор.

Необхідні матеріали: кант «Почаївська Мати Божа» М. Леонтовича; «Не отвержи мене во время старости» М. Березовського; «Херувимські пісні» та «Благослови, душе моя, Господа...» А. Веделя; «Тебе Бога хвалим» Д. Бортнянського; молитва «Отче Наш» (муз. Й. Кишакевича); коляда – «У Вифлеємі нині новина»; молитви – «Святий Боже, святий кріпкий...», «Боже, ущедри нас і благослови нас...» (другий воскресний антифон), «Єдинородний сину», «Блаженні», «Не плач, Рахиле», «Достойно є...» (муз. М. Вербицького); страдно-воскресні пісні Й. Кишакевича – «Христос Розп'ятий», «Христос воскрес! Під неба зв'язд», «Мати Марія», а також «Молитва за Україну» (муз. М. Лисенка, сл. О. Кониського).

Хор і всі присутні співають молитву «Отче Наш».

Ведучий Є жанри, без яких національну музичну культуру уявити важко. В українській до таких належить духовна пісня. Вона стала надбанням не тільки колоритної барокової



Мати Божа Оранта. Мозаїчна фреска XI століття у Софійському соборі в м. Києві

доби, але у повній мірі «переросла» свою епоху, оскільки її найкращі музично-поетичні тексти залишилися незмінними і по нинішній день, що якнайкраще відображає культурно-історичну цінність жанру.

Ведуча Музично-поетичні тексти з глибоким релігійно-філософським змістом співзвучні як суспільним запитам свого часу, так і нашому сьогоденню.

Ведучий Духовна музика – одна із самих важливих галузей культури українського народу, що розвивалася і збагачувалася впродовж багатьох століть, однак і досі залишається мало дослідженою.

Ведуча Духовна музика має два пояснення релігійне і світське.

Релігія пояснює богослужбовий спів як особливий вид музики, що починається на небі, бо вперше похвальну пісню Богу заспівали саме безтілесні сили небесні – Ангельські хори.

Світське пояснення впливає з того, що духовна музика – один із видів музичного мистецтва, яка прославляє ім'я Бога, викликає почуття любові до нього.

Класичним зразком релігійно-світської пісні може бути коляда «У Вифлеємі нині новина», у якій згадуються і «Ангельські хори».

У виконанні хору звучить коляда – «У Вифлеємі нині новина».

Ведучий Духовна музика уже давно визнана у всьому світі як важлива частина художнього мислення народу. Її коріння сягає у багатівкову практику церковного співу, основи якого були закладені в далекій епосі, описаній у Старому Завіті.

Ведуча Саме там знаходимо перші згадки про богослужбовий спів: у другій книзі Самуїлової та у двох книгах Хронік згадано про музику, що звучала під час урочистого перенесення ковчега Завіту до Єрусалиму: «Давид же й увесь рід Ізраїля танцювали перед Господом щосили, виспівуючи та приграваю чи на цитрах, гарфах, бубнах, дзвінках і цимбалах.» (2 Сам. 6.5).

«...Увесь Ізраїль переносив кивот Господнього союзу під веселі

вигуки при звуках рогу, сурм та цимбалів, граючи гучно на гарфах та на цитрах.» (1 Хр. 15.28).

Ведучий У прославленні Господа велика емоційна роль надавалася колективному звучанню підготовлених співаків та інструменталістів, які складали виконавські групи, так звані «хори». В кожному з них були свої вчителі.

Ведуча У ті часи і музичним інструментам надавалася особлива роль у славленні Бога. Найважливіші з них – цитра, сопілка, кімвал, гарфа, цимбали, сурма та інші.

Ведучий Стосовно ж співу, то він був протяжливим і стриманим, але за характером звучання створював настрій урочистості. З тих далеких часів дійшли до нас чудові текстові зразки піснеспівів. Їх автори створили невичерпне багатство глибоко духовних почуттів – покаєння, благоговіння, прохання, прославляння. Для прикладу назвемо Молитви Пророків: Книга Йони (2.3-11); Книга Даниїла (2.20-23); Пісня-молитва матері Пророка Самуїла Анни (Книга 1 Самуїл 2.1-10); Псалми Пророка Авакума; Книга Псалми Давида Авакума (3.1-19).

Звучить молитва – «Святий Боже, святий кріпкий...»

Ведучий Українська духовна музика має свою власну історію розвитку. Спочатку вона існувала у вигляді церковного співу, що становив компонент богослужби.

Богослужбовий спів і музика у своєму історичному розвитку переживали як тяжкі, так і щасливі часи.

Ведуча Нову життєтворчу течію в культурне життя України внесло

впровадження християнства Володимиром Великим. У літописі Нестора читаємо про вибір нової віри за візантійським прикладом, красою візантійського Богослужіння, що вразила руських послів:

«І прийшли ми в Грецьку землю, і ввели нас туди, де служать вони Богу своєму, і не знали – на небі чи на землі ми: бо немає на землі такого видовища й краси такої, й не знаєм, як і розповісти про це. Знаєм ми лише, що перебуває там Бог з людьми, і служба їх ліпша, ніж у всіх інших країнах. Не можемо ми забути краси тієї, бо кожна людина, якщо звідає солодкого, не візьме потім гіркого, так і ми не можемо вже перебувати в язичництві.»

Ведучий Ідейна основа християнства подала зміст тим культурно-освітнім і мистецьким цінностям, що зароджувалися і розвивалися в нових формах релігійного життя, зокрема і в церковній музиці.

При дворі київського князя Святослава був різномірний оркестр. Ігумен Феодосій, як увійшов у кімнату, де сидів князь «побачив багатьох, що грали перед ним; одні гусяні голоси подавали, інші музичійськими звуками голосили, інші органними, – і так усі грали і веселилися, як є обичай перед князем.»

Ведуча Музичні інструменти були досить різні: згадуються бубни, труби, роди сопілок, сопіль і пицаль, гуслі та інші інструменти.

Відколи поширилося християнство, розвинувся в Україні церковний спів з візантійським та болгарським впливами. Почали з'являтися співаки-артисти. Так, на початку 1137 року літописець записує, що смоленським єпископом став Мануйло – «півець добрий», що прийшов із Греції. В Перемишлі 1241 року

згадується «славутній півець Митуса», що з гордоців не хотів служити князеві Данилові.

Ведучий Богослужбова музика вважалася одним із основних засобів злиття душі християнина з божественним світом. Іван Золотоустий відзначав, що «ніщо так не підносить душу, ніщо так не окрилює її, не віддаляє від землі, не звільняє від тілесних оков, не спрямовує у філософії, не допомагає досягти повного презирства до житейських предметів, як узгоджена мелодія і керований ритмом божественний спів.»

Ведуча Візантійський церковний спів, що поширився на Русі з християнством, був при вабливий своїм звучанням і надавав службі величності.

Знання церковного співу поширювали духовенство і окремі вчителі співу – «демественники», які вводили так званий демественний, напівцерковний спів, напівсвітський «на слух».

Ведучий Про особливості церковного співу відомий український диригент Олександр Кошиць писав: «Ці поеми вражають не тільки способом філософського викладу, але й надзвичайно глибокою поезією думання та вислову. Голова може запаморочитись від тонкості логічної будови, дух спирає від захвату поетичними красотами, а серце умліває від простої щирості і віри, якою дихає кожне слово, кожна фраза. А що казати про мелодію!»

Ведуча Світ музики неможливо пояснити словами, її необхідно слухати, чути і розуміти. Це дуже тонкий інструмент духовного вдосконалення людини.

Звучить молитви – «Боже, ущедри нас і благослови нас...» та «Єдинородний сину».

Ведучий У XII-XIII ст., у Києво-Печерській лаврі, що була осередком плекання церковного співу під впливом болгарської духовної музики і, особливо, багатого обрядового фольклору, грецько-візантійський стиль музики все більше змінюється. Українська церковна музика набуває нового, власного характеру і зароджується так званий Київський розспів. В XVI-XV ст. він стає зразком для цілого ряду розспівів, що звались волинським або поївським, галицьким або львівсько-перемишльським, підкарпатським, городищенським, полтавським та ін. Збірники цих розспівів – ірмологіони (скорочено ірмолої) зберігаються у музейних архівах України.

Ведуча З початків нашого церковного співу бачимо, що його колискою був Київ і тільки з Києва поширився цей спів на інші землі.

Хор виконує пісні «Блаженні» та «Не плач, Рахиле».

Ведуча XVII століття – це золотий вік нашої культури. Київ став центром української науки, «розумною головою», «коли з Києва, розумної голови, не дадуть поради, замовкне діло назавше» – так писав Лазар Баранович.

Ведучий Коли бували в Україні чужинці, їх дивувала висока наша культура. Так, 25-річний Архидиякон Павло Халебський, син Патріарха Антиохійського Макарія Третього, що 1653 року проїжджав через Україну, писав про нас у своєму подорожньому щоденнику, що ми – «люде вчені, кохаємось в науках та законах, що ми гарні знавці риторики, логіки і всякої



Архидиякон Павло Халебський

філософії. У їх там розглядають всякі поважні питання, що потребують досліду».

Читець «Уяви собі, читачу: вони стоять од початку до кінця служби незворушно, немов камінні, безупинно доземно кланяються й усі гуртом, ніби з єдиних уст, співають молитви, і найдивовижніше, що у всьому цьому беруть участь і маленькі діти. О Боже, Боже! Як довго тривають у них молитви, співи й сама Літургія!

<...>Та ніщо так не дивувало нас, як врода маленьких хлопчиків і їхній спів, що линув із самого серця, у гармонії зі старшими.

Справді, спів козаків утішає душу й відганяє журботу, бо він приємний, іде від усього серця й неначе з єдиних уст. Вони дуже люблять співати за нотами ніжні й солодкі мелодії.»

Павло Халебський побачив глибинну Україну, сильну, високоосвічену, моральну і невмирущу: «Блаженні очі наші за те, що вони бачили, блаженні вуха наші за те, що вони чули, блаженні серця наші за пережиті нами радість і захват у країні козаків!»

Фахівці називають українську частину подорожніх спостережень Павла Халебського найдокладнішим і найприхильнішим свідченням

чужинців про Україну середини XVII століття, коли увесь світ, затамувавши подих, стежив, як народжується в Європі могутня і багата «Козацька Держава».

Звучить молитва – «Достойно є...».

Ведуча Тож не дивно, що починаючи з XVII століття Україна постійно відряджала в Москву кращих співаків-хористів, талановитих диригентів і композиторів.

Партесний спів поширюється в Україні аж до кінця XVII століття. Партитури тих співів писалися «Київським знаменем».

Ведучий Розвиток партесного співу в Україні сприяв і зростові творчості. Не збереглися твори тогочасних композиторів до наших днів, однак відомі тогочасні списки творів та прізвищ композиторів. Так, список Львівського братства («Реєстр нотових тетрадей з 1697 року») містить назви 267 творів, а також перелік прізвищ тогочасних українських композиторів, в їх числі – Дилецький, Гавалевич, Завадовський, Колядчин, Чернушин, Бишовський, Пикулицький, Шаваровський, Яжевський і інші. На жаль творів цих авторів досі не віднайдено.

Інший подібний «реєстр» польською мовою, датований 1627 роком, нараховує 398 творів.

Ведуча Помітною постаттю того часу був Микола Дилецький, що народився у 1630 році в Києві. Саме його прийнято вважати першим українським церковним композитором. Щоправда, знаємо ми про нього досить мало. Відомо, що свого часу він навчався у Київській Братській школі, пізніше – у Варшаві і Вільнюсі у польських педагогів-композиторів Миколая Замаревича і Мартина

Мельчевського. Працював спочатку у Вільнюсі на посаді регента хору, а пізніше – у Москві, де й помер 1690 року.

Ведучий Микола Дилецький був автором ряду хороших концертів, літургій і кантів, однак його творів майже не знайдено. Попри все, цей талановитий українець увійшов в нашу музичну історію, як перший музичний теоретик. У своїй праці «Грамматика пінія мусикійського» цей композитор виклав основні положення партесних співів і правил їх композиції, вперше ввів у вітчизняну науку музичні терміни мажор і мінор, ілюструючи їх відповідними музичними прикладами. Крім «Грамматики» Микола Дилецький склав «Гармонические правила», що збереглися у рукописних списках, де автор подає композиторам практичні поради для складання багатоголосних партесних творів з різними типами імітацій.

Ведуча Поруч з «партесним» співом з XVI – XVIII століття розвивається ще й інша форма церковної музики – релігійні канти і псалми. Це твори, що своєю одноголосною, мелодійною формою наближені до форми народної пісні. Їх співали лірники, академісти-богослови, філософи.

Звучить кант «Почаївська Мати Божа»

Ведучий Найбільшим і найкращим осередком музичної культури в Україні був Київ із своєю Академією, в якій процвітала вокальна музика (переважно церковна).

Україна перша із східнослов'янських націй долучила до церковної музики форму так званих «концертів».

Ведуча Розквіт української церковної музики припадає на XVIII століття,

коли жили і творили три талановиті композитори: Максим Созонтович Березовський (1745-1777 рр.), Артем Лук'янович Ведель (1767-1806 рр.) та Дмитро Степанович Бортнянський (1751-1825 рр.), що своїм обдаруванням і всебічною професійною досконалістю перевищували все, що було створено до них у вітчизняній музичній культурі.

Їх творча діяльність стала новою епохою в історії української церковної музики.

Ведучий Крім цієї трійці згадуємо і протоєрея Петра Турчанинова – учня Сарті та Григорія Львовського, диригента петербурзького митрополічного хору. Своїми творами митці намагалися «звільнити» церковну музику від «концертних» італійських манер.

У виконанні хору звучать пісні – «Тебе Бога хвалім», «Херувимські пісні», та «Не отвержи мене во время старости».

Ведуча Після смерті Дмитра Бортнянського основний розвиток української церковної музики переходить на Західну Україну. Тут майже ціле сторіччя цей вид творчості очолювали не композитори-професіонали (таких у XIX ст. ще не було), а священики, регенти і дяки. Спочатку Михайло Вербицький (1815-1870 рр.), Іван Лаврівський (1822-1873 рр.), що їх ми називаємо представниками Перемишльської школи, та їхні послідовники: Сидір Воробкевич (1836-1893 рр.), Порфірій Бажанський (1862-1919 рр.), Максим Копко (1860-1920 рр.), Микола Кумановський (1846-1921 рр.), Осип Кушакевич (1872-1953 рр.) та інші.

Ведучий У творчій спадщині всіх названих композиторів є по 2 – 3 повні Літургії і десятки окремих літургійних

співів, колядок, страсних і воскресних пісень. Всі вони захоплювалися творчістю Максима Березовського, Артема Веделя, Дмитра Бортнянського, вчилися по їхніх партитурах. Проте, не вистачало їм серйозної музичної освіти. Всі вони поповнили українську церковну музику великою кількістю Служб Божих і окремих літургійних творів, але до професійної художньої висоти своїх великих попередників піднятися так і не змогли.

Ведуча На межі XIX і XX ст. в Україні було мало композиторів, які створювали б виключно релігійну музику. Найбільший український композитор-класик Микола Лисенко написав кілька відомих творів, зокрема Гімн – «Боже великий, єдиний» і кантату – «Камо піду від лица Твого, Господи», а також пісні для мішаного хору – «Пречиста Діво Мати» і «Розп'яттю Христовому».

Ведучий Три видатні послідовники Миколи Лисенка – Микола Леонтович, Яків Степовий та Кирило Стеценко залишили у своїй спадщині по декілька релігійних творів.

Ведуча На Західній Україні, майже всі композитори в довоєнні роки писали церковну музику, складали і видавали збірники літургійних пісень і хорових творів, колядок і щедрівок, страсних і воскресних співів. Такі збірники складали: Денис Січинський, Остап Нижанківський, Йосип Кишакевич, Д. Роздольський, І. Кипріян, Ярослав Ярославенко, Василь Барвінський, Станіслав Людкевич та інші.

Звучать страсно-воскресні пісні Йосипа Кушакевича – «Христос Розп'ятий», «Христос воскрес! Під неба звізд», «Мати Марія».

Ведучий Найважливішою подією в українській церковній музиці XVIII століття був вихід першої друкованої нотної книжки «Ірмологіон» у Львові в 1707 році (з датою 1706 р.) То були перші друковані ноти у всій Україні, які в скорому часі стали відомими і в Росії.

Ведуча Перший збірник українських духовних пісень було надруковано у 1773 році в Почаєві. А у 1790-1791 роках, також у Почаєві, вийшла друком українська духовно-пісенна антологія під назвою «Богогласник». Видали її почаївські греко-католики.

Духовна пісня стала центром уваги наукової думки середини XIX століття.

Ведучий В дослідженні духовної пісні взяла участь чимала група вчених. Серед них – Іван Франко, Михайло Грушевський, Володимир Гнатюк, Михайло Возняк, Василь Щурат, Володимир Перетц, Юліан Яворський та інші. Їх наукова думка в основному була спрямована на виявлення та опрацювання текстів духовно-пісенної творчості, що збережена в рукописних збірниках XVII – XVIII століть.

Ведуча Початок XX століття відзначився посиленням наукового інтересу до української рукописної спадщини, зокрема, нових пошуків, спрямованих на вивчення духовної пісні та «Богогласника». В цей же час вийшли друком ґрунтовні праці двох видатних вчених – Володимира Гнатюка та Володимира Перетца.

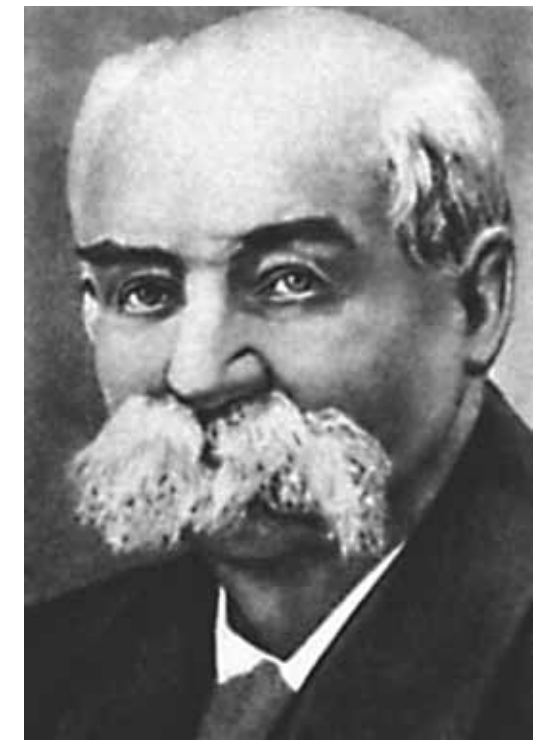
Ведучий Варто згадати і чималу працю про хоценський пісенник 1777-1832 років (с. Хоцьєв тепер перебуває у складі Польщі), укладений батьком і сином – Іваном та Михайлом Левицькими.

Ведуча Глибоко вивчав і цінував східну «патристику» св. Йосафат Кунцевич, на честь якого в «Богогласнику» є три пісні.

Вагомий внесок у глибше вивчення духовної пісні та почаївського «Богогласника» своєю пошуковою роботою вніс Василь Щурат.

Ведучий Праці інших вчених, що видані в 20-30-х роках XX століття, підготовлені були значно раніше. Це, зокрема, пошукова та наукові дослідження української духовної музично-поетичної творчості двох дослідників – Олександра Колесси та Юліана Яворського.

Ведуча Цінний внесок у наукову працю української паралітургійної музично-поетичної творчості зробив Порфірій Демуцький, який записав та гармонізував для народних хорів майже 50 пісень, значну частину яких вперше було надруковано в почаївському «Богогласнику».



Порфірій Данилович Демуцький (1860 - 1927 рр.), український фольклорист, хоровий диригент, композитор.

Ведучий Лірницьким виконавством у своїх дослідженнях цікавився видатний український фольклорист Філарет Колесса, який вважав популяризацію надбань нашої давньої духовної лірики одним із найважливіших завдань. Про це свідчить і його «Шкільний співаник», у якому поряд із народними та авторськими піснями вміщено й низку українських духовних пісень.

Ведуча Одним із перших українських композиторів, хто уложив і започаткував введення текстів духовних пісень до репертуарів друкованих шкільних пісенників, став Віктор Матюк.

Ведучий Дослідження духовної пісні в Україні було штучно припинено в радянський період.

З середини ХХ століття до кінця 80-х років українська духовна пісня була позбавлена належної музикознавчої уваги. Антирадянська ідеологія намагалася контролювати наше суспільство впродовж багатьох десятиліть ХХ століття.

Ведуча Сучасні композитори все частіше звертаються до духовно-пісенної творчості. Це і відомий український композитор Мирослав Скорик. В 2003 році для фестивалю «Золотоверхий Київ» композитор написав три духовні псалми і здійснив нову редакцію «Духовного концерту», написаного у 1998 році. А у 2005 році закінчив свій найбільший хоровий духовний твір – «Літургія святого Іоанна Златоустого».

Ведучий Світлана Острова, член Спілки композиторів України, написала нотну збірку для змішаного хору – «Перед твоїм престолом», присвячену 2000-літтю Різдва Христового та два духовні хорові концерти на слова Григорія Сковороди («Пам'яті Веделя» і «Катарсис»).



Церковний спів в українській іконографії.
Фрагмент ікони Воздвиження Хреста, кін. XVII ст.

Ведуча Композитор Леся Дичко написала дві літургії для хору. Михайло Шух – духовні хорові твори – «Тиха молитва» і «Святий Боже».

Хоровий концерт – «Возлюби ближнього свого» написав Віктор Мужчиль.

Ведучий Володимир Зубицький на текст 142-го Псалма написав «Молитву» для хору, Віктор Степурко на текст 136-го Псалма – «Дякуйте Господу», Євген Станкович – музику до 83-го Псалма для хору.

Читець

Ніщо не може землю замінити,
Де під хрестами спочива твій рід,
Де ти навчався перший крок робити,
Вивчав хлоп'ям ще незорий світ.

Злітає українська пісня
Над чужинецької краї.
Зі словом-піснею в душі
Вкраїна є і буде прісно.

Ти, пісне, не стихай – звучи!
Можливо, із собою візьмуть
Нащадки, далі ідучи.

Хор і всі учасники заходу виконують «Благослови, душе моя, Господа...» та «Молитву за Україну».

Марта Грицик,

провідний методист з питань етичного та християнського виховання

Благодійництво і меценатство в українській культурі

«Та не збідніє рука, що дає»

(вірш 27, глава 28 Книги Притчей Соломонових)

В умовах трансформаційного періоду культурна та гуманітарна сфери в Україні перебувають у неналежному становищі. Свій не найкращий час переживають, зокрема заклади культури, оскільки державного фінансування для їх ефективного функціонування не достатньо. Ми вже звикли до неодноразових публікацій у пресі, а також до повідомлень на радіо і телебаченні матеріалів про зубожіле становище культурно-мистецьких установ – про відсутність обладнаних приміщень, діряві дахи, несправні батареї, недостатню кількість придатних для користування музичних інструментів, відсутність автотранспорту для потреб цих установ тощо. Громадяни України дуже добре знають усі ці проблеми. Щоправда, зробити для своєї країни щось вартісне можуть не всі: пожертву на розвиток, наприклад, народних домів можуть собі дозволити лише багаті й успішні бізнесмени але, на жаль, такі люди і досі володіють недостатнім рівнем духовного розвитку для того, щоб розуміти важливість подібних вчинків. Якщо ці люди шукатимуть «не свого, а Божого», то в нагороду від Господа отримають душевний спокій і ні з чим не зрівнянне відчуття особистої потреби людям.

Нелегке фінансове становище, в якому сьогодні опинилися культурно-мистецькі установи, спонукає до роздумів над такими поняттями як меценатство та благодійність. Меценат надає пожертви, виходячи з біблійних понять добра і безкорисливості. Хто і як виявляє ці чесноти в культурній сфері в Україні? І що в нашому суспільстві стоїть на заваді проявам таких чеснот? В даній роботі зроблено спробу відповісти на ці та деякі інші питання стосовно благодійності в культурі, зокрема, проведено огляд законодавства, що регламентує благодійну

діяльність в Україні, окреслено проблеми правового регулювання та можливі напрями здійснення благодійної діяльності, у тому числі в контексті діяльності окремих видатних історичних постатей та сучасників.

Важливо донести до суспільної свідомості тезу про практичну цінність благодійності як для благодійника, так і для всієї нації, яка створює культурні цінності, зберігає та примножує національно-культурні надбання. Державі благодійність потрібна для підтримки суспільної рівноваги та гармонійного розвитку. Для релігії благодійність залишається необхідною умовою морального здоров'я людини. А для нації благодійність є одним із засобів забезпечення розвитку та пропагування національної культури, збереження культурної та мовної самобутності цієї нації, покращення умов творчої діяльності, зміцнення позитивного культурно-мистецького іміджу нації в світі.

Правова характеристика благодійної діяльності в Україні

«Шкірою чую, як тотальне жлобство свідомо прищеплюється людям, перетворюючи їх на масу. Масі не треба мистецтва, масі не треба культури – масі треба влади у підсвідомість, і вона піде у спроектований бік».

*(Ліна Костенко
«Записки українського самашедшого»)*

В Україні створена розгалужена нормативно-правова база регулювання благодійної діяльності, яка в цілому відповідає європейським та міжнародним нормам. Так, благодійна діяльність регулюється Законами України: «Про об'єднання громадян» (від 16 червня 1992 р. № 2460-XII); «Про благодійництво та благодійні організації» (від 16 вересня 1997 р. № 531/97); «Про

гуманітарну допомогу» (від 22 жовтня 1999 р. № 1192-XIV); «Про кредитні спілки» (від 20 грудня 2001 р. № 2908-III) та ін. Фінансові аспекти благодійницької діяльності відображені в новому Податковому кодексі України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Процедура реєстрації благодійних організацій закріплена в Положенні про порядок державної реєстрації благодійних організацій, яке затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 382.

Слід зазначити, що нормативно-правова база у сфері благодійності на даний момент вже застаріла: більшість законів було прийнято ще в 90-х роках минулого століття, що значно стримує розвиток благодійництва та меценатства.

Згідно з Законом України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16 вересня 1997 року під благодійністю розуміється добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги. Специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство. Меценатством в розумінні Закону є добровільна безкорислива матеріальна, фінансова, організаційна та інша підтримка фізичними особами набувачів благодійної допомоги. Таким чином, тільки фізичні особи можуть займатися меценатством, оскільки благодійна допомога, яку подають юридичні особи, підпадає під визначення «спонсорство». Спонсором Закон називає фізичну чи юридичну особу, яка надає благодійну допомогу з метою популяризації виключно свого імені (найменування), свого знака для товарів і послуг. На відміну від меценатів, спонсори вкладають гроші, в основному, в комерційні проекти. Спонсорування різних соціально-культурних заходів має на меті формування іміджу, популяризацію та просування своєї назви чи торгової марки на ринку.

Таке законодавче розмежування меценатства і спонсорства щодо юридичних осіб не зовсім коректне й не відповідає суті благодійної допомоги, що надається конкретній фізичній або юридичній особі саме юридичною особою. Наприклад, якщо у банк звертається фізична особа чи, для

прикладу, адміністрація закладу культури по допомогу, то банк у такій ситуації не думає про популяризацію свого імені. Подаючи благодійну допомогу, він допомагає конкретній особі вирішити її проблему. Банк у цьому разі займається не спонсорством, а меценатством. Тож чинний Закон України «Про благодійність і благодійні організації» потребує вдосконалення, а здійснення меценатства юридичними особами має бути законодавчо врегульоване.

Що ж стосується поняття «благодійна організація», то у даному Законі під цим мається на увазі недержавна організація, головною метою якої є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб. Новий Податковий кодекс створив сприятливіші умови для надання благодійної допомоги, хоча питання благодійності не були серед перших під час розробки і затвердження «податкових правил». Основні зміни, які новий Податковий кодекс запроваджує в сфері оподаткування благодійної діяльності окремими податками і зборами наступні:

- повернення податкових знижок для благодійних внесків юридичних осіб-благодійників на користь недержавних неприбуткових установ та організацій (пункт 138.5.3 ПК);
- скасування «мінімального порогу» для благодійних внесків юридичних осіб у розмірі 2% прибутку в попередньому році (абзац «а» пункту 138.10.6 ПК);
- скасування «мінімального порогу» для благодійних внесків фізичних осіб у розмірі 2% сукупного оподаткованого доходу в попередньому році (пункт 166.3.2 ПК);
- звільнення від оподаткування доходів від благодійних гастролейних заходів (пункт 170.10.5 ПК);
- надання благодійної допомоги, зокрема – безоплатне постачання товарів/послуг благодійним організаціям, утвореним і зареєстрованим відповідно до законодавства, а також надання такої допомоги благодійними

організаціями набувачам (суб'єктам) благодійної допомоги відповідно до законодавства про благодійництво та благодійні організації;

- звільнення від податку допомоги благодійних організацій на медичну допомогу і лікування (пункт 165.1.19 ПК);
- поширення пільг щодо цільової благодійної допомоги на прийомні сім'ї (пункт 170.7.4 ПК);
- звільнення багатодітних сімей від податку на нерухоме майно (пункт 265.2.2 ПК);
- повернення положень про благодійну допомогу в формі ендавментів (пункт 170.7.5 ПК);
- звільнення від податку на додану вартість безплатної передачі цінних паперів на користь ендавментів (пункт 197.1.15 ПК);
- збільшення розміру нецільової благодійної допомоги, крім грошових виплат (фактично до шести мінімальних зарплат на рік) (пункт 165.1.39 ПК). Наприклад, якщо розмір мінімальної заробітної плати на 1 січня 2011 року становитиме 1000 грн., то від податку буде звільнено подарунки будь-якій фізичній особі на суму 6000 грн. впродовж календарного року.

До позитивного у Податковому кодексі треба віднести розширення видів основної діяльності неприбуткових організацій. Зокрема, до них включено соціальні послуги, в тому числі реабілітаційні, правову допомогу. Порівняно з попереднім проектом кодексу вдалося також відстояти екологічну і просвітню діяльність. Податковий кодекс також скасував комунальний податок, який дошкуляв неприбутковим організаціям, а також збір за проведення місцевих конкурсів та аукціонів. На думку експертів, це полегшить проведення благодійних аукціонів. Також в Кодексі уточнено звільнення від податку для благодійних і гастролейних заходів, тобто концертів, виставок та інших заходів для збору коштів. Продовження на 2011 рік дії указів президента 1999 року про сплату

єдиного податку є позитивним як для малого бізнесу, так і для благодійних організацій, оскільки чимало благодійних організацій левову частку своїх послуг закуповують у таких «малих підприємців».

З початку 90-х років ХХ ст. і до сьогодні актуальною стала необхідність пошуку нових, нетрадиційних джерел фінансування закладів культури, які перебувають на державному забезпеченні. Вони змушені шукати додаткові кошти для свого існування. Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» чітко визначає основні напрямки благодійництва, форми допомоги тощо. Благодійництво може здійснюватися у вигляді одноразової або систематичної матеріальної та іншої допомоги (наприклад, фінансування програм, надання допомоги безпосередньо особистою працею).

Основними джерелами додаткового фінансування закладів культури є благодійні фонди, приватні пожертви та платні послуги. Міжнародні благодійні фонди – найперспективніше джерело додаткового фінансування закладів культури. Різні фонди шляхом оголошення конкурсів на підставі поданих проектів підтримують пріоритетні напрямки розвитку держави, серед яких є й культура. Підтримка здійснюється у вигляді присудження ґрантів, які надаються безповоротно. Як правило, ґрант видається під конкретну ідею, для чого складається проект.

Найактивніше підтримує заклади культури Міжнародний фонд «Відродження». Він фінансує проекти з покращення функціонування тих закладів культури, які потерпають через фінансову кризу, втім здатні оновити та розвинути свою діяльність. Зокрема, у грудні 2010 року Міжнародний фонд «Відродження» оголосив конкурс на кращий проект підтримки активності громад та творчих колективів сіл, селищ і малих міст шляхом трансформування будинків культури та бібліотек в місцеві осередки громадської активності на користь громади. На конкурс приймаються всі обґрунтовані творчі ініціативи, спрямовані на відновлення чи подальший розвиток закладів культури у якості осередків громадської активності у сільській місцевості та районних центрах. Участь в конкурсі мають право взяти

громадські організації, благодійні фонди, а також заклади культури сільської місцевості та малих міст.

Ще одним джерелом фінансування закладів культури є приватні пожертви. Однак, в Україні благодійництво серед приватних осіб найменш поширене, що пов'язано насамперед із низьким рівнем життя.

Що стосується платних послуг у закладах культури, то порядок їх надання закладами культури регулюють накази Міністерства культури і мистецтв України від 13 лютого 1998 р. № 49/12-301/53 «Порядок надання платних послуг закладами культури і мистецтв» та № 49/12-301/534, постанова Кабінету міністрів України № 534 від 5 липня 1998 р. «Перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності».

Значною мірою стримує розвиток благодійної діяльності у сфері культури та мистецтва відсутність спеціального законодавства про меценатство. Згідно зі статтею 1 Закону України «Про благодійництво і благодійні організації» меценатство є специфічною формою благодійництва. Водночас, специфіка меценатства не відображена в зазначеному Законі, а отже меценатська діяльність потребує регламентації в окремому нормативно-правовому акті.

Роль благодійництва у відродженні культури Галичини

*Багатий не той, хто багато набув, але той, хто багато роздав
(Св. І.Золотоустий)*

Історія України багата іменами меценатів, діяльність яких почалася з часів Київської Русі і продовжувалася в наступних століттях. Давні грамоти зберегли імена жертводавців на просвітні цілі: Красовський, Лангиш, Корняк, Олена Горностаєва (походила з родини Чарторийських і була фундатором Пересопницького монастиря; в цьому монастирі збереглося знамените «Пересопницьке Євангеліє», написане розмовною українською мовою).

Неоднозначною у розвитку української культури в XVI ст. – першій половині XVIII ст.

була позиція соціальної еліти. Своєю меценатською діяльністю прославилися князь Костянтин (Василь) Острозький, князь Юрій Слуцький, Єлизавета (Галшка) Гулечівна.

У XVII-XVIII ст. освіті, культурі допомагали Петро Конашевич-Сагайдачний, Петро Могила, Іван Мазепа. Розмаїття імен XIX ст. свідчить про суттєвий вплив меценатів на розвиток культури: Олександр та Ілля Безбородьки (утримували Ніжинську гімназію), Григорій Галаган (утримував колегію для хлопчиків у Києві), Павло Білецький-Носенко, подружжя Русових, Терещенків, Харитоненків, Алчевських, Галаганів, Симиренків тощо. Зокрема славетна династія цукро заводчиків Терещенків залишила нащадкам храми, медичні установи, громадські споруди в різних містах України. Терещенки були засновниками близько двох десятків і покровителями до півсотні навчальних закладів у Києві, Глухові, на Правобережній та Лівобережній Україні. Те, що доброчинністю займаються особи, належні за місцем народження й проживанням до даної території чи етносу, – це, звісно, цілком природно, закономірно й зрозуміло: патріотизм, любов до рідної землі.

Розвиток благодійної діяльності на Галичині бере свій початок ще у XIII ст. Данило Галицький, дбаючи про міць своєї держави, запрошував до Львова купців та ремісників з різних країн світу, щедро обдаровуючи їх землями, майном та звільняючи від сплати податків. Його син Лев Данилович, продовжуючи справу батька також відзначався благодійністю. До сьогодні зберігаються документи про те, як війт німецької громади Львова – Бертольд Штехер – одержав у подарунок від князя Льва млин Сільський Кут, а писар Симеон Жельдецький з княжої ласки став господарем львівської церкви Св. Миколая разом з її прибутками та всіма маєтками, які попередньо були даровані цьому храму. Дружина Льва Даниловича Констанція, донька Угорського короля Бели IV, також дбала про підвладний їй люд. У другій половині XIII ст. вона заснувала у Львові лікарню й аптеку при монастирі домініканців.

З ряду «перших осіб», які долучились своїми благодійними діями до покровительства, львівській громаді слід згадати також польського короля Владислава IV,

який у 1639 році надав кошти на будівництво арсеналу, та гетьмана Івана Мазепу, який львівській церкві Св. Параскеви (П'ятниці) пожертвував антимінс (літургійну скатерть з зашитими святими мощами).

Представниками львівського меценатства також можна вважати Павла та Мартина Кампіанів, завдяки яким ще на початку XVII ст. поруч з латинською катедрою було відкрито перший львівський заклад банківського типу – ломбард, де вбогі люди могли мати зиск зі своїх невеликих заощаджень. За приписами, заможним людям заборонялось користуватись послугами цього доброчинного закладу під загрозою судової відповідальності. Всі прибутки, з врахуванням адміністративних витрат, мали бути розділені між малозабезпеченими жінками та вдовами. Сучасниками ж батько та син Кампіани вважались людьми далекими від філантропічних думок та бажання допомогти нужденним. Доказом цього є той факт, що наприкінці XVII ст. основними клієнтами цього банку були вже не вбогі львів'яни, а шляхта, ксьондзи та багаті міщани.

Нерідко, з віком, бажачи залишити по собі добру пам'ять, заможні міщани у своїх заповітах робили внески на богоугодні справи. Зокрема, львівський патрицій Ян Шольц-Вольфович у заповіті наказав своїм нащадкам щорічно надавати на Різдво обіди вбогим зі шпиталю Святого Духу. Так само й в інші дні, особливо святкові, львівські господини вважали за честь пригощати вбогих власноруч приготованим обідом.

Якщо соціальний стан суттєво впливав і впливає на схильність особи до доброчинної діяльності, то національна ознака ніколи на це не впливала. Тому, у списках благодійників, меценатів та спонсорів Львова ми зустрічаємо: українців – Андрея Шептицького, Євгена Чикаленка, Михайла Грушевського, Анатолія Вахнянина, Сильвестра Сембратовича та ін.; поляків – Юзефа Максиміліана Осолінського, Станіслава Скарбека, Віктора Баваровського, Войцеха Богуславського та ін.; вірмен – Юзефа Торосевича, Христофора Августиновича, Ісака Агопсовича, Каєтана Каєтановича та ін.; а також представників німецької, єврейської, чеської, італійської, сербської, татарської та інших національних громад міста.



*Митрополит Андрей Шептицький
(1865 - 1944 рр.)*

Проте всіх перевершив своєю благодійністю Великий митрополит Андрей Шептицький. Духовний пастир Української греко-католицької церкви з 1901 по 1944 роки – Митрополит Галицький, Архієпископ Львівський та Єпископ Кам'янець-Подільський Андрей Шептицький був без сумніву, найвидатнішим діячем української національної церкви XX ст., найяскравішою особистістю серед українців цього періоду. Впродовж свого життя Великий Митрополит допомагав культурним установам – «Просвіті», «Сільському господареві», Науковому товариству ім. Шевченка, «Рідній школі», «Пластові», опікувався заснуванням Національного музею, Богословської академії, Земельного банку гіпотетичного, Народної лічильниці, дівочої гімназії, малих семінарій у Львові та Рогатині. Усіх його добрих справ (як ініціатора доброчинних акцій, жертводавця, мецената тощо) годі перерахувати. Ведучи дуже скромне чернече життя, архієрей віддавав усі прибутки з митрополічних надходжень і свого родинного маєтку на народні цілі.

І якою б не була держава, для неї у всі часи було вигідним сприяти та морально підтримувати діяльність, спрямовану на доброчинність, оскільки це надавало можливість заощаджувати значні державні кошти на культуру та мистецтво, релігію та медицину, освіту та науку і т.д. Проте, ще до середини XIX ст. у Галичині не існувало чітких юридичних визначень доброчинницької діяльності, які б давали змогу врегулювати стосунки між окремими жертводавцями та державою.

У XX ст., в часи гоніння на все українське, жодне українське видання не виходило без допомоги відомого власника цукрових заводів Василя Смирненка. Він, за посередництвом Михайла Грушевського, пожертвував 100 тисяч крбованців Науковому товариству ім. Шевченка (НТШ) у Львові. Євген Чикаленко, теж власник цукрових заводів, відчутно фінансував українську культуру. Єлизавета Милорадович (тітка гетьмана Павла Скоропадського) була меценаткою видання книг, народної бібліотеки, фундацією НТШ у Львові, подарувавши для нього 20 тисяч срібних крон.

В радянський період внаслідок відсутності приватної власності (громадяни держави мали право лише на особисте майно) неможливо було здійснювати жодної меценатської або спонсорської діяльності. Будь-який обіг товарів і продукції поза контролем держави вважався небажаним і здебільшого всіляко присікався. Після проголошення України незалежною державою значно посилюється процес розшарування суспільства, в результаті чого з'явилася категорія громадян, які потребують соціальної допомоги й захисту. Держава, яка до вищевказаних процесів була гарантом такого захисту і здійснювала функції щодо соціального забезпечення громадян, нині зіткнулася з необхідністю залучення до вирішення зазначених проблем недержавних утворень, а саме – благодійних організацій. Тому на законодавчому рівні 16 червня 1992 р. був прийнятий Закон «Про об'єднання громадян», який створив правову основу для прийняття 16 вересня 1997 р. спеціального Закону «Про благодійництво та благодійні організації». З прийняттям цих Законів у нашій державі юридично визначено та закріплено загальні засади

благодійництва та забезпечено правове регулювання відносин у суспільстві спрямованих на розвиток благодійної діяльності.

Сьогодні рух благодійництва в Україні відроджується. Одним із яскравих сучасних прикладів меценатства в сфері української культури є Яцик Петро Дмитрович – канадський підприємець українського походження, меценат і філантроп, відомий своїм вагомим вкладом у фінансування українознавства на Заході. Серед найголовніших проектів, профінансованих Яциком є:

- Український науковий інститут Гарвардського університету;
- Енциклопедія українознавства;
- Міжнародний конкурс знавців української мови;
- Канадський інститут українських студій.

За традицією, кожного року 9 листопада, в День української писемності та мови, на Львівщині проводиться конкурс знавців української мови імені Петра Яцика. Конкурс проходить у 4 етапи за олімпійською системою: шкільний, районний, обласний та загальноукраїнський. Переможці конкурсу, крім цінних подарунків, отримують грошову винагороду.

Перший Міжнародний конкурс знавців української мови відбувся 2000 року. За ухвалою Ліги українських меценатів, конкурсу надано ім'я Петра Яцика, а його донька Надія стала почесною головою конкурсу.

Певні особливості мав VII конкурс (відкрився 9 листопада 2006 року в Чернігові). Вперше мовний марафон проходив без участі Освітньої фундації Петра Яцика (Торонто), якою керує Надія Яцик. Очолювана нею фундація зняла з себе відповідальність за проведення мовного конкурсу, бо, на її переконання, «не може українська діаспора врятувати українську мову в Україні». На її думку, це може зробити тільки уряд України.

Одним із натхненників конкурсу є виконавчий директор Ліги українських меценатів, відомий письменник і громадський діяч Михайло Слабошпицький. 25 жовтня 2010 року міністр освіти і науки України Дмитро Табачник підписав указ, яким фактично ліквідував міжнародний конкурс ім. Петра Яцика. Це



Петро Дмитрович Яцик
(1921 - 2001 рр.)

Януковича, з вимогою скасувати рішення міністра освіти.

Серед провідних меценатів Львівщини доцільно згадати також засновника Галицької Ліги Меценатів Миколу Рогуцького. Постійними проектами, які фінансово підтримує Микола Рогуцький, є фестиваль народної творчості «Молода Галичина», Львівська опера, Львівська філармонія, рок-фестиваль «Тарас Бульба», дитячий ансамбль «Полуничка» тощо. Варто зазначити, що на сьогоднішній день дуже багато людей бізнесу – це і Петро Писарчук, Петро Димінський, Юрій Кульчицький, Дмитро Кожан, Петро Буряк – не словами, а коштами допомагають у реставрації пам'яток архітектури, проведенні мистецьких, спортивних заходів.

Прикладом сучасного благодійництва в культурній сфері Галичини також є будівництво народного дому у с. Зубра Пустомитівського району Львівської області. Значну фінансову допомогу в будівництві та облаштуванні народного дому надали місцеві підприємці Богдан і Ярослав Дубневичі, Богдан Колодій. Кошторисна вартість будівлі становить 1 млн. 300 тис. гривень. Народний дім має театральний-концертний зал, який вміщує 300 відвідувачів. В користуванні працівників установи – відеоапаратура, звукові підсилювачі, комп'ютер та фортепіано. Тут створено належні умови

рішення не підтримала українська інтелігенція та письменники (Дмитро Павличко, Михайло Слабошпицький, Іван Дзюба, Павло Мовчан, Марія Матіос, Василь Шкляр), які написали відкритого листа до президента Віктора

для роботи культурно-освітніх працівників та розвитку гуртків аматорського мистецтва.

Варто зазначити також, що в 1994 році Львівським обласним центром народної творчості і культурно-освітньої роботи засновано відзнаку «За значний вклад у національно-культурне відродження». Раз на 2 роки присвоюється 5 відзнак у різних галузях, однією з яких є меценатство. За період з 1994 по 2009 роки в номінації «Меценатство» були нагороджені: Шкаврін Євген Петрович – голова спілки «Нове життя» с. Завишень Сокальського району, Карпенко Володимир Мефодійович – головний лікар санаторію «Любінь Великий» Городоцького району, Максимів Михайло Петрович – директор інституту технології бізнесу і права, Боліновський Ігор Володимирович – начальник ТзОВ «Альба», смт. Щирець Пустомитівського району, Гривуляк Володимир – підприємець м. Новий Розділ, Янишин Ярослав Степанович – голова Кам'яно-Бузької райдержадміністрації.

У наші дні нерідко державні мужі звертають свій погляд на потреби народу. Та роблять вони це здебільшого у своїх власних інтересах, проводячи передвиборчі компанії та створюючи імідж, подаючи себе меценатами та спонсорами. Проводяться поодинокі акції, збираються кошти на проведення днів міста, днів пива і т.д., однак реальних результатів відродження культури не помітно. Як кажуть в народі – погуляли і забули. Тому перед галицькими меценатами стоїть нелегке завдання – відродити традиції меценатства і показати реальний результат своєї роботи.

Стан бюджетного фінансування вітчизняної культури певною мірою вже досяг своєї критичної межі і змушує активно шукати альтернативні шляхи, зокрема, залучення небайдужих людей, які хочуть продемонструвати своє лідерство не лише у професійному колі, але й конкретними справами у культурній сфері та благодійності. Матеріальної допомоги від благодійників та меценатів потребують в першу чергу клубні заклади культури, які фінансуються за залишковим принципом. Відсутність нового інструментарію, технічних засобів, сучасної аудіотехніки, звукопідсилюючої апаратури в сільських клубних закладах, а подекуди і

придатних до користування приміщень не в повній мірі забезпечує рівень виконавської майстерності й розвиток самодіяльного мистецтва на селі. На сьогоднішній день клубним закладам культури потрібна чимала фінансова та матеріальна підтримка:

1. кошти на капітальний та поточні ремонти приміщень клубних закладів культури;
2. кошти на впорядкування прибудинкової території, садиби клубного закладу;
3. подарунки або ж кошти для виплати грошових премій дітям, що беруть участь у вікторинах, конкурсах чи турнірах;
4. комплекти музичних інструментів, а також сценічні костюми задля належного розвитку сільського аматорського мистецтва і поліпшення виконавського рівня народних та зразкових аматорських художніх колективів;
5. автотранспорт, що дозволить виїзди художніх самодіяльних колективів на концертні та тематичні заходи і посприє покращенню їх гастрольної діяльності;
6. кошти на придбання звукопідсилюючої апаратури та на покращення технічного оснащення сільських клубних закладів, які дозволять на належному рівні організувати фестивалі та концерти;
7. інформаційна підтримка з боку ЗМІ, що сприятиме популяризації українського мистецтва серед широкої аудиторії та допоможе у пошуку та підтримці обдарованої молоді та дітей;
8. підключення закладів культури до мережі Інтернет;
9. надання підтримки творчим колективам, які проводитимуть благодійні акції задля збору коштів для враже-

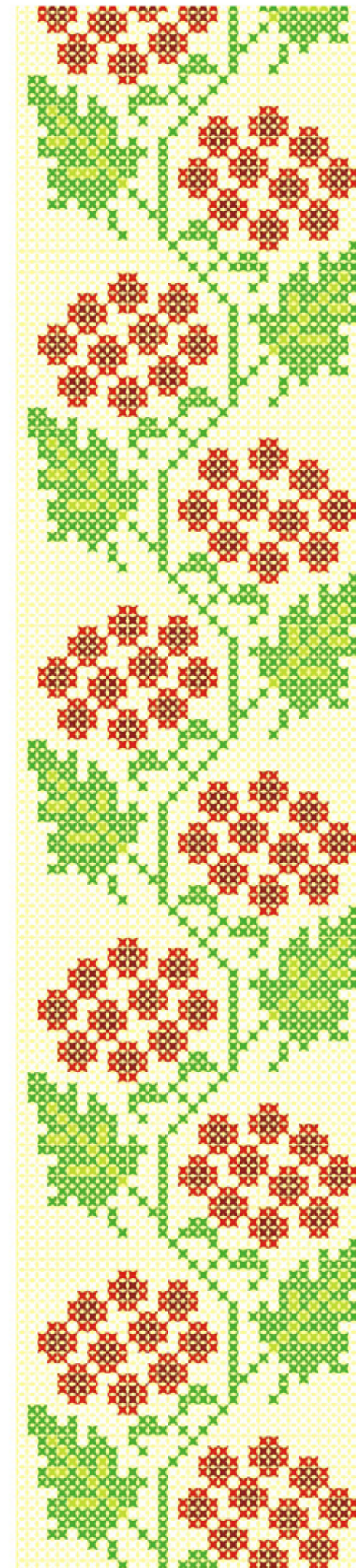
них кризою груп населення (інвалідів, самотніх матерів тощо).

У зв'язку з цим, хочемо звернути увагу благодійних організацій, депутатів, власників комерційних підприємств, представників місцевого бізнесу та всіх небайдужих людей взяти активну участь у збереженні мережі та покращенні матеріально-технічної бази сільських клубних закладів. Потрібно усвідомити те, що в нашій державі ніколи не буде достатньо коштів на культуру та мистецтво. Саме меценати у всі часи брали на себе суспільний обов'язок щодо підтримки діячів культури, творчих колективів та закладів культури. А отже знову, як і в позаминулому столітті, постає нагальна потреба в добровільних благодійницьких ініціативах з боку найактивніших членів суспільства, тобто продовження традицій меценатської діяльності, що була перевана за радянської доби.

Прийняття відповідних законодавчих актів стало правовим механізмом для створення в Україні благодійних організацій в різних організаційно-правових формах. Відновлення в Україні благодійної діяльності дасть державі можливість певною мірою зменшити витрати та зняти з себе відповідальність за виконання багатьох своїх функцій в гуманітарній сфері. Завдяки безпосередній наближеності до клієнтів благодійні організації та благодійники можуть виконувати специфічні функції, які держава або не може виконати або їх виконання буде вимагати великих адміністративних і фінансових ресурсів.

Хочеться вірити, що традиції благодійності в Україні не перервуться, а надання допомоги ближньому стане нормою поведінки кожної цивілізованої людини. Адже ми – нація з великим духовним, мистецьким та культурним минулим і завдання нашого покоління – зберегти та передати нащадкам неоціненні набутки українського народу.

Софія Береза,
провідний методист
з питань правового виховання



ВІТАЄМО ЮВІЛЯРІВ!

ПОКИДЬКО

Ольгу Федорівну

методиста культурно-освітньої роботи
Пустомитівського РНД

ПОСТОЛЬОНА

Володимира Григоровича

методиста культурно-освітньої роботи
Жовківського РНД

СТЕПАНЯК

Романію Миколаївну

методиста культурно-освітньої роботи
Старосамбірського РНД

ЦИБРАН

Лесю Михайлівну

методиста культурно-освітньої роботи
Жидачівського РНД

ШЕРЕМЕТУ

Володимира Івановича

методиста культурно-освітньої роботи
Буського РНД

ЯРКУ

Наталію Тарасівну

провідного методиста ЛДОЦНТІКОР

Ваша праця – взірєць для культурно-освітніх працівників області в галузі розвитку національної культури. Творчий колектив ЛДОЦНТІКОР від щирого серця зичить усім Вам особистого щастя і нових творчих успіхів!

Львівський державний обласний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи – творча науково-методична установа, яка займає провідне місце у Всеукраїнській системі методичного керівництва державними клубними закладами.

ЛДОЦНТіКОР здійснює загальне організаційно-методичне керівництво закладами культури клубного типу, дбає про вдосконалення культурно-просвітницької роботи та всебічний розвиток народної творчості, а також про задоволення культурних та духовних потреб населення.

Творчий колектив установи координує роботу і надає фахову допомогу 1370 народним домам і близько 6 тисячам художніх аматорських колективів області.

Робота Львівського державного обласного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи була достойно оцінена: 19 березня 2004 року директор ЛДОЦНТіКОР Береза Роман Павлович отримав подяку від Кабінету Міністрів України за високий професіоналізм та вагомий внесок у розвиток української культури, а також був визнаний кращим директором з-поміж усіх директорів обласних центрів народної творчості України.

Культурно-просвітницький вісник «Животоки» відображає основні аспекти діяльності установи, висвітлює на його сторінках важливі методичні та практичні розробки провідних методистів центру, сценарні матеріали до визначних та пам'ятних дат, а також інші актуальні питання сьогодення.